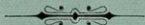

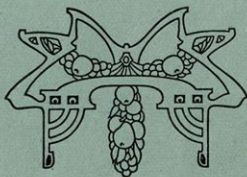
Predavanja

učiteljev krškega in litijskega okraja

v šolskem letu 1908/09.

Izdal in založil Ljudevit Stiasny.

V Ljubljani, 1909.

Natisnila »Katoliška tiskarna« v Ljubljani.

1878

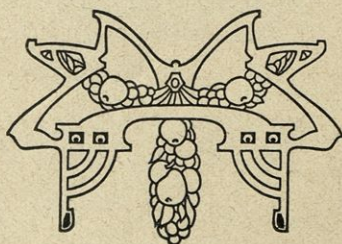
Predavanja

učiteljev krškega in litijskega okraja

v šolskem letu 1908/09.

Izdal in založil Ljudevit Stiasny.

V Ljubljani, 1909.

Natisnila »Katoliška tiskarna« v Ljubljani.

Prüfung

in der Fachrichtung

Mathematik

der Universität

090034341

Mathematik

Prüfungsausschuss

1999

Vsebina:

	Stran
1. Ljudevit Stiasny: O preosnovi naše ponavljavne šole	5
2. Ljudevit Stiasny: Konferenčno poročilo	17
3. Vinko Bercé: Kmetijski pouk v ponavljavni šoli	27
4. Fortunat Lužar: Učenci naših ponavljavnih šol so večinoma otroci poljedelcev ter postanejo večinoma poljedelci. Kako se naj pripravijo že v ponavljavni šoli na ta stan?	37
5. Marija Račič: Gospodinjski pouk v ponavljavni šoli	42
6. Aleksander Lunaček: Kako privabimo ptice z valilnicami v sadovnjake?	48
7. Marija Tomc: Kako se naj goji v ponavljavni šoli veselje do poljedelstva in ljubezen do domače grude?	56

O preosnovi naše ponavljavne šole.

Poročal na zborovanju »Slomškove zveze« c. kr. okr. šolski nadzornik Ljudevit Stiasny.

Reklo bi se žeblije v Kropo nositi, ako bi mnogo govoril o potrebi preosnove naše ponavljavne šole. Že škof Anton Martin Slomšek je tožil: »Ponovilne šole medlijo in brez vsacega sadu ostajajo ter so podobne lačnim delavcem, katerim se od same lenobe ne ljubi ne jesti ne delati!« Žal pa, da je ta tožba še dandanes opravičena! Naša ponavljavna šola je podobna bolniku, ki hira že desetletja. »Proč ž njo«, tako se čuje dostikrat, »saj je le mučilnica za učitelje in za učence!« Semtertje pa dobi naš bolnik več ali manj primernih zdravil. Tako n. pr. je odlok c. kr. deželnega šolskega sveta z dné 25. februarja 1902, št. 709 poostril predpis, ki določa, kateri učenci smejo prestopiti v ponavljavno šolo. Istega leta je dobila tudi naša ponavljavna šola načela za splošni učni načrt, a v zadnjih letih so ji priskrbeli celo podrobne učne načrte. Kljub temu je ponavljavna šola še vedno na dokaj slabem glasu, in mnogi še sedaj trde, da ni moč ozdraviti našega starega bolnika. »Prerazličen material pride v ponavljavnico, razen tega pa so ti učenci prav v starosti, ko so jim v mislih le neumnosti!« tolaži se marsikateri učitelj zbog svojih neuspehov v ponavljavnici. »Škoda truda, prav malo se bo doseglo s preosnovo te šole!« trde zopet drugi. Ne pomislijo pa, da tudi obrtno-nadaljevalno šolo obiskujejo učenci najrazličnejšega kalibra in v »najneumnejših« letih. Kljub temu pa ta šola v zadnjih letih kaj lepo napreduje. Kako težavno je bilo brzdati učence obrtno-nadaljevalnih šol pred 25 leti, ko še učitelji niso imeli na razpolago dobrih strokovnih knjig ter so vsled tega zašli v napako, običajno še dandanes v naših ponavljavnih šolah, da so namreč ponavljali samo snov, ki je bila učencem znana že iz vsakdanje šole. Dokaj mlajša, kakor naša ponavljavna šola, je obrtno-nadaljevalna šola; a kolik napredek lahko opazujemo v tej šoli. Dočim je naša ponavljavnica še vedno brez poučnih knjig, je obrtno-nadaljevalna šola preskrbljena kaj dobro z vsemi potrebščinami. Skrbi se pa tudi, da poučujejo na teh šolah strokovno izobraženi učitelji. Vlada zelo podpira te šole ter jih tudi nadzoruje po posebnih nadzornikih. Ker se pouk v teh šolah dobro nagradi, se učitelji radi potegujejo zanj, dočim jim je pouk v ponavljavni šoli kakor nekako breme. Napredek na obrtno-nadaljevalnih šolah nas lahko prepriča, da se tudi v naših ponavljavnicah dosežejo prav tako lepi uspehi, ako se bo odslej vsestransko bolj vpoštevala važnost teh šol in ako jih bodo vsi faktorji zadostno podpirali. Zadnji čas je torej, da preskrbimo naši ponavljavni šoli dovolj primerne duševne hrane,

da se že vendar enkrat povzdigne na ono stopnjo, na kateri bi morala biti vsled svoje važnosti. Ponavljavnice naše se morajo tako preurediti, da bodo koristile našemu narodu, potem se mu bodo tudi priljubile.

Kako naj se torej preosnuje ponavljavna šola? Svet napreduje in izpreminja svoje nazore. Da ustreže ljudska šola splošni zahtevi, se mora učiteljstvo ozirati na te izpremembe. V starih šolah so učili le brati, pisati in računati. Pred 40 leti pa je v Avstriji napočila nova doba in ustanovila se je nova šola. Nič več niso zadostovali samo prej ome-njeni predmeti; treba je bilo misliti na nove stroke, ki so jih uvrstili v načrt nove šole. Žalibože pa so bili učni načrti za novo šolo sestavljeni pri zeleni mizi ter preveč zahtevajo zlasti iz stranskih predmetov. Ni čuda, da so se začetkom nove šole zanimali učitelji predvsem za realije ter da so preosnovali ljudsko šolo v nekako srednjo šolo. Sčasoma pa so se streznili in tako so glavni predmeti zopet prišli v veljavo. Ker se je v novi šoli preveč časa izgubilo pri pouku stranskih predmetov, ker je bil pouk večinoma formalen in so se učenci premalo pripravljali za vsakdanje življenje, ni čuda, da ni donašala priprostemu ljudstvu pričakovane sadu.

V zadnjih desetletjih se čujejo vedno in vedno zahteve: »Proč s klasično, humanistično izobrazbo! Preživela se je že povsem!...« Opa-zilo se je, kako zelo napredujejo razne države in še posebno »Združene države v Ameriki«, kjer se poučuje v prvi vrsti to, kar se potrebuje v vsakdanjem življenju. Tudi v evropskih državah so vsled tega že nekoliko preosnovali srednje šole in končno se je pričelo z reorganizacijo srednjih šol tudi v Avstriji. Enako pa se zahteva, da se naj preosnuje tudi ljudska šola: Pouk naj bo praktičen ter naj se ozira na potrebo vsakdanjega življenja.

S tem vprašanjem se bavijo zadnji čas naši deželni zbori. Tako n. pr. je štajerski deželni zbor sklenil, da se naj v mestnih šolah poučuje odslej tudi »Der bürgerkundliche Unterricht«. Kako pa naj se šola ozira na poljedelski stan, hočejo razmotrivati v prihodnjem zasedanju. A tudi v kranjskem deželnem zboru se je zahtevala letos preosnova ljudske in predvsem ponavljavne šole. Baviti se je torej tudi nam kranjskim učiteljem z vprašanjem: »Kako pripravljati učence že v ljudski šoli za vsakdanje življenje?« Pri kranjskih ljudskih šolah pride v poštev ponavljavna šola v prvi vrsti. Učenci naših ponavljavnic so večinoma otroci poljedelcev in se pripravljajo za kmečki stan. Pri učencih naše ponavljavne šole se je treba torej ozirati predvsem na poljedelski stan. Neobhodno je torej potrebno, da uvrstimo v našo ponavljavno šolo pouk o kmetijstvu.

Kmetijsko-nadaljevalne šole.

Pouk o kmetijstvu bo zanimal naše ponavljavce, obenem pa bo razbil zlovoljo našega kmeta do ljudske šole. Naše ljudstvo bo končno izprevidelo, da je šola v resnici v kmetovo korist.

Že Slomšek je učil: »Učence je treba seznaniti z vsemi potrebnimi rečmi, ki jih čakajo v prihodnjem javnem življenju, da bode šola deci modra priprava za javno življenje.« Drugod zopet: »Poiščite in izvolite predvsem take reči, katere so mladini naših krajev in naše dobe najbolj koristne.«

V ponavljavni šoli naj se prikroji ves pouk primerno prihodnjemu poklicu kmečkih ponavljavcev. Sedanje ime ponavljavna šola naj se torej opusti in vpelje ime »kmetijsko-nadaljevalna šola«.

V tej šoli naj se ne goji hrepenenja po boljšem kruhu, ker se budi s tem v učencih mržnja do poljedelskega stanu, jemlje se jim veselje do domače grude. Budimo pri teh učencih zavednost, da je bil kmečki stan v vseh časih najvažnejši in najpotrebnejši stan. Cesarji in kralji so bili od nekdanj prijatelji kmetijstva, zato so kmetje na svoj stan lahko ponosni. Seznanimo jih z neovržno resnico, da se godi kmetom dobro tudi sedaj; ako razumno kmetujejo. Dandanes so pač drugi časi, kakor nekdanj in zaradi tega se mora tudi gospodariti drugače. Naraščanje troškov pri kmetijstvu, nedostajanje delavcev in njih vedno večje zahteve, uničijo prejalislej vsakega, ki gospodari po starem in ne poizkuša razmerno več pridelati in pridelano tudi dobro prodati. Kmeta more rešiti iz sedanjega položaja samo boljše gospodarjenje. Ponavljavca je treba navdušiti za razumno kmetijstvo in za gospodarski napredek. Poučiti ga je tudi, da mu je izobrazbe potreba. Povedati mu je treba, kako se navadi najložje razumnega kmetovanja.

Razjasnimo ponavljavnim učencem tudi to, kolika škoda in nesreča za domovino je izseljevanje v Ameriko. Budimo vselej, kadar je prilično, v srcih mladine ljubezen do domovine. V to svrho vzemimo na pomoč domačo zgodovino, ki učencem pojasni, kako so se bojevali naši pradedje skoraj tri stoletja z divjimi Turčini in kako so ravno Slovenci zaježili turške napade in tako pokazali vsemu svetu, kako je treba ljubiti svoj dom in svojo vero. Poleg kmetijskega knjigovodstva se naj raztolmači učencem tudi pojem združništva, a temu naj sledi pouk o zavarovalnicah.

Temelji ponavljavne šole.

V pripravnici za vsakdanje življenje bi se moralo gojiti redno in vzorno ljudsko gospodarstvo, zraven pa temeljne čednosti krščanskega gospodarja: Pridnost, štedljivost, zvestoba, stankovitnost, rednost, točnost, zanesljivost in zvestoba v ljudsko-gospodarskem zmislu. Vsako priliko je treba porabiti, da se mladina navadi koristnih gospodarskih pravil, da se priuči, kako naj ravna v vsakdanjem življenju.

Poleg pravih gospodarskih pravil, naj šola ne pozabi opozarjati tudi na to, kar dá človeku pravo zadovoljnost. Moli in delaj! Delaj neumorno, a praznuj nedeljo! V tem pravilu je skrita ona čarovna moč, ki dovede človeka do sreče in zadovoljnosti. V ponavljavni šoli ne sme manjkati tega pouka!

K z m e r n o s t i naj navaža mladino že ljudska šola. Neprecenljivo dobro stori vsak vzgojitelj, zlasti še tisti učitelj, ki opozori učence ponavljavne šole, kako velika nevarnost nam preti vsled vedno večje uporabe alkohola! S tem perečim vprašanjem se moramo bolj baviti, nego smo se doslej. Vedno se trdi, kako veliko škodo nam povzročijo gostilne in da bi se z odpravo preobilnih gostilnic neizmerno koristilo blaginji ljudstva, zato pa na protialkoholno delo med ponavljavci! Odpravljajmo med ljudstvom najprej one pivske razvade, ki škodujejo osobito gospodarstvu. Koliko škodo v gospodarskem oziru zahteva vedno bolj razširjajoča se razvada, da skoraj ne moremo dobiti delavca, če mu ne poskrbimo za izdatno alkoholično pijačo! Skrb ponavljavne šole bodi, da se odpravi ali vsaj omeji ta razvada. Učence je treba poučiti, da alkohol telesa ne krepča, temveč da ga le slabi. Mladina naj spozna alkohol v pravi luči, pa se bode kmalu razpršila njegova hvala, ki je ne zasluži.

Kolike važnosti pri ponavljavcih je vzgojni pouk, ni treba povdarjati! Dobro in pravilno vzgojena mladina je poroštvo za lepo in srečno bodočnost vsakega naroda. Naše ponavljavne učence je treba skrbno vzgajati, jih izobraževati in jim blažiti srce. Pomisliti moramo, da bodo morda ti učenci nekoč očetje in učenke matere. S pravo vzgojo jim bomo vcepili tudi prepričanje, da je najsvetejša dolžnost roditeljev, izrežati mladino versko-naravno, da postane nekoč vreden in koristen član človeške družbe.

Učni pripomočki.

Za pouk v ponavljavnici je potrebna temeljita priprava in to tembolj, ker še vedno primanjkuje za to šolo primernih pripomočkov. Da bi se ta vrzel zadelala, sem naprosil nekatere učitelje in učiteljice krškega in litijskega okraja, da sestavijo v prilog izdaje »Zbirke učnih slik za ponavljavne šole« nekatere učne slike ter jih poskusijo pri hospitaciji v ponavljavnici. Priznati moram v čast učiteljstvu obeh okrajev, da so prevzeli vsi naprošeni učitelji naloženo delo drage volje.

Izdaja zbirke učnih slik za ponavljavne šole ni bilo baš lahko delo. Orati nam je bilo ledino! Vpoštevajmo naj se vsaj dobra volja učiteljstva krškega in litijskega okraja, ki je priredilo v enem semestru 43 hospitacij. Požrtvovalnost učiteljstva teh okrajev pa je razvidna posebno iz dejstva, da so bile te hospitacije čestokrat dobro obiskane. Tako se je udeležilo hospitacije v Tržišču 42 učiteljev in učiteljic, v Toplicah 40, v Bušeh vasi 22. Toplo želimo, da se zanimanje zanese tudi v druge okraje!

Za svetne predmete so predpisane v ponavljavni šoli za dečke po štiri ure na teden. Vsak teden se naj vrši ta pouk koncentrično. V prvi uri se naj obravnava učna slika iz naše zbirke. V drugi uri ji sledi primerno berilo, ki se naslanja na ono, kar se je obravnavalo v prvi uri. (Ko izdamo čitanko za ponavljavne šole, se bomo ozirali v prvi vrsti na

učne slike v zbirki.) V tretji uri se naj razreši v prvi uri obravnavano v računskem zmislu. Izvršujejo se naj torej naloge iz slično imenovane stvarne skupine v računici, ki jo bomo obenem oskrbeli. Drugikrat n. pr. pri obravnavi »Gnoj« itd. pa se nadaljujejo obravnave iz Karel Humek-ove knjižice »Praktična uporaba oblikoslovja v vsakdanjem življenju«. Kako se pa uporabi v prvih urah pridobljeno za spisto nalogo, ali kako se vrši spisni pouk v zadnji uri, razvidno bo iz »Zbirke spisnih nalog ponavljavnih učencev krškega in litijskega okraja«.

Še drugi razlogi za preosnovo.

Preosnova pouka v ponavljavni šoli pa je potrebna še tudi iz drugih vzrokov. Poznal sem učitelja, ki je imel v začetnem razredu prav dobro disciplino. Poučeval pa je v ponavljavnici le nekoliko četrtkov in odrešiti ga je morala učiteljica iste šole. Če revoltirajo vseučiliščniki, »stampfajo« srednješolci svoje profesorje, zakaj bi končno ne nagajali svojim učiteljem ponavljavci! — Važno pa je vprašanje: »Zakaj se niso uprli ti učenci tudi učiteljici, kakor so se uprli učitelju? Učiteljica jih pač ni strahovala s svojo telesno močjo! Dobro pa je vedela, da je naziranje teh učencev drugačno, nego naziranje navadnih šolarjev. Znala je občevati s temi učenci. In ker je prikrojila temu naziranju svoj pouk, izhajala je z njimi kaj dobro. Imela je povoljno disciplino in dober obisk.

Pouk v ponavljavnici ni lahek! Vzgoja v teh oddelkih povzroča mnogo težav že zaradi vzrokov, ki jih moramo iskati v duševnem naziranju teh učencev. Učenec ponavljavne šole pride v šolo večinoma le enkrat na teden. Ob drugih dneh pomaga pri delu odraslim. Morda izvršuje celo razna dela samostojno! — Samostojnost teh učencev se zaradi tega ojači, domišljija prevladuje razum, samozavest sili na dan, a manjka še trdnega značaja. Tak učenec bi torej prišel najraje s predpasnikom v šolo. Rad bi se namreč pokazal vsakdanjim učencem, da je že fant. V vsakdanji šoli se torej vda učenec avtoriteti učiteljevi skoro vedno rad. V ponavljavni pa zasledimo že večkrat nagnjenje k uporabi. Učenca vsakdanje šole vzgaja rodbina. Ponavljavec pa se že giblje med odraslimi in sliši od teh marsikaj, kar mu ne koristi. Ako torej ponavljavec čuje le to, kar se je učil v vsakdanji šoli, ne more imeti pri pouku posebnega zanimanja in ni čuda, da dobiš napačne odgovore od njega. Kako potrebno je torej, da je pouk v ponavljavni šoli zanimiv. Zanima pa te učence pred vsem to, kar vidijo in kar lahko uporabljajo v vsakdanjem življenju.

Kako sodi mladina o ponavljavni šoli ?

Vsekako bi bilo dobro, da bi si ogledali kmetijsko-nadaljevalne šole v drugih deželah in državah. Prepričali bi se lahko, kako koristne so prav te šole za povzdigo kmetijstva. Predaleč pa bi zašli, ako bi takoj hoteli posnemati take šole ali celo ljudska vseučilišča, n. pr. na Danskem. Umni

poljedelec preišče dobro svojo zemljo, preden uporabi drugačno seme. Oglejmo si radi tega nekoliko natančneje naše ponavljavne učence!

Leta 1906/07 smo izvršili v krškem okraju duševno analizo učencev-prvencev. Ponavljavci pa so prišli na vrsto še-le letos. Poslal sem namreč ponavljavnim šolam krškega in litiškega okraja, na katerih so se vršile letos hospitacije, 12 vprašanj. Odgovorilo je 352 učencev na ta vprašanja. Prvo vprašanje se glasi: »Kaj je tvoj oče?« Iz odgovorov je razvidno, da je oče od 275erih učencev kmet, 34erih rokodelcev, peterih gostilničar in enega trgovec. Ker se pa bavijo tudi rokodelci, delavci, kočarji, gostilničarji in trgovci na deželi kolikortoliko s kmetijskimi deli, je pač opravičeno, da se naša ponavljavna šola preosnuje v kmetijsko-nadaljevalno šolo. Na drugo vprašanje: »Kaj bi bil nekoč rad?« jih je odgovorilo od 244 učencev le 66, da bi bili radi nekoč kmetje, a vsi drugi bi si radi izvolili lažji in po njihovem mnenju boljši stan, in sicer si želi 146 učencev rokodelski stan, 8 delavski, sedmeri bi bili radi vojaki, dva bi bila rada župnika, dva za učitelja, dva za orožnika, dva trgovca, eden krčmar, eden strojevodja, dva za godca, eden Martin Krpan, eden lovec. Od 108 učenek pa bi bile rade kmetice le osmere, 67 učenek je izjavilo, da bi bile rade nekoč šivilje, 20 se jih je izreklo za kuharice, 6 za učiteljice, 3 za prodajalke, 2 za usmiljenke, 1 za poštarico, 1 za hišino. Kranjski kmet rad toži o slabih časih in to šestokrat opravičeno. Ni pa prav, da tožijo kmečki starši vpričo svojih otrok. Prva dolžnost kmečkih staršev je, da navadijo otroke na red in točnost; skrbe naj, da bodo otroci skromni in z malim zadovoljni, da bodo dobili veselje do kmečkega dela, z njim pa mir in zadovoljnost. Potrebno je torej, da se pri sestankih staršev in učiteljstva oziramo na zgorajšnje potrebe. Iz odgovora na tretje vprašanje: »Kaj delaš najraje, je razvidno, da 23 učencev najraje čita, 2 računita, 5 najraje poje, 5 jih najraje hodi v šolo, 2 se najraje vozita na saneh, 4 najraje izdelujejo vozičke, 1 najraje pri sv. maši streže, 3 najraje vino pijejo, 1 najraje jé, 1 najraje grozdje zoblje, — vsi drugi pa najraje pomagajo doma očetu ali materi, namreč najraje mlatijo ali kosijo, vozijo, žagajo drva itd., oziroma deklice najraje šivajo, kvačkajo, pospravljajo, pletejo, kuhajo itd. Odgovori na vprašanje: »Kaj čitaš najraje?« nas poučé, da 17 učencev najraje čita »Kmetovalca«, 10 učencev spise o živinoreji in 2 učenca o vinogradstvu, oziroma o čebeloreji, — vsi drugi učenci pa najraje čitajo povesti, zgodovinske spise, o vojskah, o Turkih, o strahovih, potopise, zgodbe sv. pisma, o našem cesarju, smešnice in časopise. Nujno je torej potrebno skrbeti, da bodo ponavljavci odslej raje čitali poljedelske spise. Raditega se morajo poljedelske knjige uvrstiti v šolarsko knjižnico za ponavljavno šolo in pridno izposojevati. Peto vprašanje se je glasilo: »Kje dobiš čtivo?« Rešitev tega vprašanja je pokazala, da se zadovoljuje le 173 učencev s knjigami iz šolarske knjižnice. Drugi dobijo knjige doma, pri sosedu, pri gospodu katehetu, v izobraževalnem, oziroma v bralnem društvu ali pa si jih celo kupijo. Presenetil me je odgovor na šesto vprašanje: »Ali rad hodiš v ponavljavno šolo?« 299 učencev je namreč

priznalo, da radi ali celo prav radi obiskujejo ponavljavno šolo. Ostali učenci, ki neradi obiskujejo to šolo, so izključno iz šolskih okolišev, kjer je še vedno mnogo analfabetov. V krškem in litijskem okraju so namreč nekateri kraji od šol zelo oddaljeni; učenci iz teh krajev so že popred kaj neredno hodili v šolo, ali so jo kar zanemarjali. Drugod se zopet učencem ne dopade, da traja sedaj pouk v ponavljavni šoli za dečke 5 ur, dočim so v prejšnjih letih bile ukazane le 3 do 4 ure. Končno pa tudi učitelji niso vselej na mestu in osobito učitelji-začetniki poučujejo semtertje vsled pomanjkanja knjig tako, da učencem zagrene obisk in jih odbijajo od šole. Odgovori na 7. vprašanje: »Česa se učiš rad v ponavljavni šoli?« doka- zujejo, da se 129 učencev uči najraje gospodarskih, oziroma kmetijskih računov, 39 pisma pisati, 5 učencev živinorejo, 15 učenk ženska ročna dela in 5 učenk gospodinjstvo. Ostali učenci in učenke pa se najraje učijo verouk, branje, pisanje, zemljepisje, zgodovino in naravoznanstvo. Tudi odgovori na to sedmo vprašanje nam kažejo, da primanjkuje dobrih pomožnih knjig za ponavljavno šolo. »Kaj pišeš najraje v ponavljavni šoli?« Na to vprašanje je odgovorilo 137 učencev in učenk z izjavo, da pišejo najraje gospodarske spise in pisma; 50 učencev je glasovalo za proste spisne naloge, 7 za spisne naloge, 52 za računske naloge, 12 za gospodarske računske naloge, 9 učenk za gospodinjske računske naloge. Ostali pišejo najraje povesti o našem cesarju, pravopisje in lepopisje.

Odgovori na osmo vprašanje kažejo, da se v naših ponavljavnih šolah primerno cenijo pisma in drugi poslovni spisi ter da so vseč naši mladini proste spisne naloge. Na deveto vprašanje: »Kaj računiš najraje v ponavljavni šoli,« je odgovorilo 124 učencev, da imajo najraje gospo- darske, kmetijske, gospodinjske račune, račune o gnojilih, vinogradstvu, oblikoslovju, a 228 je odgovorilo kratko: Soštevanje, odštevanje, mno- ženje ali deljenje. Ti odgovori jasno kažejo, kako potrebna nam je raču- nica za omenjene šole. Deseto vprašanje: »Ali si lahko sledil hospitaciji?« stavljeno je bilo učencem za presojo, če je bil učni nastop učitelja prime- ren. Kritika je bila kaj ugodna, kajti le 26 učencev se je izjavilo, da niso lahko sledili pouku. Preiskovali so se vedno vzroki teh neuspehov in kjer je bilo potrebno, se je dotična učna slika primerno preuredila ter potem še enkrat praktično poskusila. Enajsto vprašanje: »Česa bi se učil v ponavljavni šoli najraje?« ter dvanajsto vprašanje: »Kaj bi učil učence v ponavljavni šoli, ako bi bil učitelj?« sta se uporabili pri mnogih učencih kot prosta spisna naloga v obliki pisma.

Odgovori učencev nam bolje začrtajo pot, ki nam jo bo treba nasto- piti pri preosnovi naše ponavljavne šole, kakor pa ako bi si ogledali razne tuje kmetijsko-nadaljevalne šole.

Praktično delo mladine v šoli.

Ponavljavna šola naj bo — kakor smo že opetovano povdarjali — učilnica za praktično, kmečko življenje, naj bo učilišče, kjer dobivajo gojenci veselje in tudi pouk za koristno in plodonosno delo. V ta namen

naj se kolikormoč pritegnejo tudi k delu na šolskem vrtu. Lepo je sicer, ako se iz šolskega vrta porazdeli vsako leto precejšnje število drevesc; še večjega pomena pa je, ako se doseže, da vzrastejo iz učencev pridni sadjerejci in skrbni čuvaji sadonosnikov. To se pa doseže le, ako v šolskem vrtu učenci sami opravljajo vsa dela. Sami naj sejejo, sadijo, cepijo, kopljejo, plevejo, obrezujejo itd. Najbolje je pač, da se določi nekaj prostora v vrtu posameznim učencem v oskrbo. Šolski vrt prerano umrlega nadučitelja Ribnikarja v Logatcu je daleč slovel. Sam mi je vendar pripovedoval, da je vsa dela v vrtu večinoma samo vodil, a izvrševali so jih večinoma njegovi učenci. Tako postopajo tudi nekateri učitelji krškega in litiškega okraja in to tudi priporoča dokončni šolski in učni red. Žal pa, da se učenke mnogo premalo privzamejo za delo pri cvetljicah in pri oddelku za zelenjavo in vendar bi bilo to učenkam v veliko korist. Povesti je pa treba gojence ponavljavne šole tudi drugam izven šolskega vrta. Pouk v prosti naravi in šolski izleti so se v zadnjih letih že precej udomačili. Prav tako pa prireajmo tudi s ponavljavnimi učenci poučne izlete. V okolici ima ta ali oni posestnik lepo živino, zgleden hlev, krasen vrt ali vinograd, lepe stroje itd. Vse to si oglejmo s svojimi učenci ob priliki šolskih izletov. Opozorimo jih pa tudi ob izletih na rak-rane našega kmetijstva. Tu vidimo zanikarnega gospodarja, ki pušča, da teče gnojnica na cesto, tam premajhna okna v hlevu itd. A tudi na delo peljimo mladino. Ponekod dobimo dovolj raznega sadnega drevja, a kako zanemarijeno je! Drevesce se pač še posadi — potem pa se prepusti samemu sebi! Kaj dobro bi torej bilo, ako bi v pripravnem času peljali svoje gojence čistit zanemarijeno drevje ali zasajati nove mladike.

Prav dobrih šolskih vrtnarjev med današnjimi učitelji ni v obilici, žalibože pa so med kranjskimi učiteljicami še bolj redke učiteljice, ki bi bile izobražene v gospodinskem oziru in za naše gospodarske razmere na deželi. Kako potrebno bi torej bilo, da bi se zanje prirejali večkrat razni nadaljevalni, oziroma gospodinjski tečaji. Če priprosti narod ne ceni ponekod po zaslugi delovanja učiteljic v šoli, je pač lahko umevno, ker učiteljice čestokrat ne znajo, oziroma nočejo občevati z narodom in mu tudi ne znajo svetovati, ker v gospodinskih in gospodarskih stvarih za kmečke razmere niso izobražene. Kako koristno bi bilo, ako bi se naše učenke že v šoli naučile gospodinjskih poslov, kakor se to godi tu in tam v Švici, kjer se učijo deklice v šoli šivati, kuhati, živini pokladati: sploh vsa opravila v hlevu. Za take šole so seveda potrebne strokovno izobražene učiteljice. Žal, da pri nas sedaj to ni mogoče, ker naše šole še niso tako urejene.

Pomen sadjereje.

Da je zgodaj privaditi otroke na delo, opominjal je učitelje in starše že naš veliki pedagog škof Anton Martin Slomšek. Priporočal je staršem, naj prepustijo otroku drevesce ali par golobov v oskrbovanje, ker tako se bo zgodaj privadil delati in upati je, da iz takih otrok vzra-

stejo skrbni in deloljubni ljudje. Najbolj pa je cenil sadjarstvo, ki je velike važnosti sploh, za mladino pa najprimernejšo delo. V njegovih spisih dobimo torej mnogo izrekov, ki imajo namen povzdigniti sadjerejo in vzbuditi veselje do te stroke zlasti med mladino. Naj navedem par takih izrekov: »Naj bi vsak mladenič podaril za vezilo svojemu očetu vsako leto eno, pa tudi svoji materi eno sadonosno drevo, ki je je sam izredil in cepil; vrh tega pa naj da še brat bratu, sestra sestri lepo drevce za godovino; hitro bi bila naša lepa in ljuba domovina krasen in vesel raj!« »Vsako požlahtnjeno drevo je velik zaklad, in kdor drevje sadi, denarje na obresti polaga za boljše čase tega sveta.« »Iz ma'e peške vzraste veliko drevo! Blagor človeku, ki je rodovitno drevo vsadil in mu skrbno prilival!« »Kdor sadonosno drevo vsadi in požlahtni, za celo svojo hišo in rodbino stori, ki bo mnogo let od drevesnega sadu uživala.« S takimi in enakimi izreki, pregovori in pametnicami bi morala biti preprežena tudi čitanka za ponavljavne šole. Učitelja pa je bodril Slomšek: »Blagor človeku, ki tako lepo skrbi za srečo svojega naroda; v šoli bistri mladni um in žlahtni srca, po sadonosnih holmcih in dolinah pa skrbi za boljše čase tega sveta.«

Naš veliki pedagog škof Anton Martin Slomšek je vplival blagodejno na razmere svoje dobe, na razvoj in uredbo institucij svojega časa. Ni čuda, da je zanimanje za sadjarstvo naraščalo ter da je celo kranjski deželni odbor za leto 1877 proračunil znesek 3000 K kot nagrado za poljedelski pouk. Deželni šolski svet pa je izdal osnovo učnega črteža za kmetijske nadaljevalne tečaje. Žalibože pa je bila sestavljena ta osnova pri zeleni mizi ter obsega mnogo preveč, kakor sploh vsi učni načrti iz iste dobe. Zanimanje za sadjarstvo ter za poljedelski pouk je naraščalo zlasti tudi med učiteljstvom. V raznih okrajnih učiteljskih konferencah in v društvenih zborovanjih se je predavalo in posvetovalo o kmetijskih vprašanjih, predvsem o sadjarstvu, in učitelji so kar silili v razne kmetijske nadaljevalne tečaje. Nekako na vrhuncu je bilo zanimanje okolu leta 1890. Takrat je nadučitelj Ribnikar sestavil primeren načrt za te tečaje; »Popotnik« je prinašal lepe članke »O prirodopisnem pouku v enorazrednicah« in blagodejno so vplivali lepi govori nadučitelja Praprotnika iz Mozirja.

Ako pa pregledujemo naše strokovne časopise iz zadnjih let, prepričamo se, kako resno smo se bavili z vprašanjem, ali naj se vpelje v naše šole pokončna ali obdrži ležeča pisava. S kako pozornostjo smo sledili dolгим člankom o »Marka Fabija Kvintilijana govorniškem pouku«! Koliko prostora so porabile slovniške črtice, zlasti spisi o Kernovi metodi, s kakšno srditostjo se je bojeval boj za glagol »biti«, kako smo občudovali dolge zagovore za formalne stopnje in za razvijalno-upodablajoči pouk; bavili smo se z Jungovo, dalje biološko metodo za prirodopisni pouk, seznanili se s Fischendorfovo metodo ter skušali tudi v risarskem pouku zlesti na visoko stopnjo. Lepi so ti in enaki članki; da, marsikateri izmed njih bi bil v čast pedagoški literaturi kakšnega večjega naroda.

Žalibog, da za šolsko vrtnarstvo in za poljedelski pouk zasledimo v zadnjih desetih letih mnogo manj zanimanja, kakor v prejšnjih letih. Zakaj neki? Že leta 1877. se je razdelilo med učitelje za poljedelski pouk 3000 K. Mesto pa, da bi se ta vsota radi pomnožitve teh tečajev tekom let zvišala, je ostala do sedaj na tej višini. Učitelji so dobili tekom let vedno manjše nagrade, čestokrat nekateri le 20 do 30 K. Ni čuda, da je zanimanje za poljedelsko-nadaljevalne tečaje hiralalo, ko je učiteljstvo spoznalo, da se tudi oni, ki so v prvi vrsti poklicani skrbeti za kmetijske tečaje, ne zanimajo dovolj za ta pouk. Zadnji čas je bil torej, da so se zastopniki kranjskega deželnega odbora zavzeli za povzdigo kmetijskih nadaljevalnih tečajev in predlagali višje gmotne podpore.

Vzroki pičlega zanimanja za nadaljevalno šolo.

Da je gmotno stališče učiteljstva sosednih dežela mnogo boljše kakor na Kranjskem, je splošno znano. Manj znano pa je, da se zahteva od kranjskega učiteljstva mnogo več, kakor v sosednih deželah. Po »Statistik der öffentlichen Privat-Volksschulen in den im Reichsrate vertretenen Königreichen und Ländern« za šolsko leto 1904/05 je celodnevni pouk vpeljan na Koroškem v 97·9 odst., na Štajerskem v 90·4 odst., na Goriškem v 39 odst., na Kranjskem pa le v 23 odst. dotične kronovine. Vpeljava polnodnevnega pouka pa je olajšava šolskega obiska za starše in za otroke, — a le na račun učitelja. Učni načrt za nerazdeljene enorazredne ljudske šole s celodnevним poukom zahteva od učitelja — ne všteti ženskih ročnih del — 22 tedenskih ur, nasprotno pa na enorazrednicah s poludnevним poukom 26 tedenskih ur. Še večja pa je razlika ako je vpeljan poludnevni pouk na dvo- in večrazrednicah. Ker pa učitelj poučuje v teh šolah učence dveh šolskih let, za kar se potrebuje na šolah s celodnevним poukom dva učitelja, je tudi deželi vpeljava poludnevnega pouka na večrazrednicah v veliko korist. Zato tudi to večje delo radi poludnevnega pouka vpoštevajo v nekaterih deželah. Nižja Avstrija je vpeljala v zadnjih letih na 208 šolah na deželi poludnevni pouk, a na 56 šolah je pouk deloma celodneven, deloma poludneven. Zato pa zopet dobijo vsled zakona z dne 20. nov. 1907, dež. zak. št. 99, učitelji, ki poučujejo v razredih s poludnevним poukom 30 ur na teden, vsak mesec 35 K remuneracije. Na Nižjem Avstrijskem dobi torej učitelj, ki poučuje vse leto 30 ur na teden, 350 K remuneracije — pri nas pa, ako poučuje 30 ur, nič in šele, ako poučuje vse leto 31 ur, dobi 40 K.

A tudi enorazrednic, ki zahtevajo od učitelja največ napora, je pri nas na Kranjskem zelo veliko. Po zgoraj citirani statistiki iz šolskega leta 1904/5, dobimo na Štajerskem 22·3 odst., na Koroškem 30·7 odst., na Goriškem 49·8 odst., a na Kranjskem 49·8 odst. enorazrednic izmed vseh šol dotične kronovine. Da se pa zahteva na Kranjskem mnogo več, kakor pa v drugih kronovinah, je razvidno zopet iz tega, da po zgoraj omenjeni

statistiki pride povprečno na vseh šolah Avstrije na enega učitelja 64,3 učencev, na Kranjskem pa nič manj kakor 94,8 učencev. Dočim je poučeval povprečno en učitelj v Galiciji 88,2, na Koroškem 60,8, na Štajerskem 65,9, v Istriji 83 učencev, je prišlo povprečno na enega učitelja na Kranjskem 94,8 učencev, t. j. za 30,5 učencev več, kakor povprečno na druge učitelje v Avstriji in sploh mnogo več, kakor celo v kronovinah, o katerih se sodi, da je ljudsko šolstvo na nižji stopinji. Zadnji čas je torej, da se učiteljske plače na Kranjskem spravijo v soglasje s plačami sosednih dežel ter da se vpoštevata večji trud kranjskih učiteljev vsaj na ta način, da se odslej honorira pouk v ponavljavni šoli. Toplo naj se torej priporoči deželnemu zboru, da razveljavi sedanje predpise glede poučevanja v ponavljavni šoli in skrbi za to, da se bo vsaka tedenska ura v ponavljavni šoli honorirala z letnim zneskom 40 K. K tem stroškom bi morala prispevati tudi država, kajti če tako zelo podpira naše obrtno-nadaljevalne šole, dolžna je sigurno tudi podpirati kmetijsko-nadaljevalne šole.

Da se bode učiteljstvo zadostno izobražalo v poljedelskih vprašanjih, so neobhodno potrebni kmetijski tečaji. Učiteljem pa naj se olajša obisk teh tečajev s primerno podporo. Pred dvajsetimi leti so bili enaki tečaji vsako leto, zato jih je pa bilo v zadnjih desetih letih kaj malo. Pred štiridesetimi leti so klicali kranjske učitelje k poljedelskim tečajem na Dunaj ali v Klosterneuburg, sedaj pa mnogi učitelji zaman čakajo, da bi se mogli udeležiti takega tečaja na Kranjskem. Tudi ni modro, da se v vsakem takem tečaju predava toliko o trtoreji in o umnem kletarstvu; saj dobra večina tega ne more nikdar praktično uporabiti. To naj se uči, to naj se razlaga, kar bodo mogli učitelji s pridom porabiti za-se in za druge!

Še bolj pa so potrebni za učiteljice primerni gospodinjski tečaji. Ker se njih važnost tudi pri nas vedno bolj vpoštevata, nadjati se smemo, da se oskrbi tak tečaj že v tem letu, in to tembolj, ker imamo že na deželi, namreč na Vrhniki, gospodinjsko šolo.

Preosnova ozir časa in ozir računstva.

Zahtevi, naj bode pouk praktičen, pa se že radi tega ne more dočela ustreči, ker čas, ko imamo ponavljavno šolo, za tak pouk ni dosti ugoden. Jeseni nimamo posebnih del na šolskem vrtu. Komaj se pa prično najvažnejša dela na šolskem vrtu, se pa že zaključi ponavljavna šola. Bolje bi torej bilo, da se prične naša ponavljavna šola z novembrom ter se podaljša spomladi za poldrugi mesec. Tudi imajo naši kmetje, osobito v nekaterih krajih, v jeseni več dela, nego spomladi. Kmetom bi torej bilo s preložitvijo učnega časa naše ponavljavne šole pomagano, obenem bi pa tudi šola veliko pridobila.

Enako je treba tudi v računskem pouku na ponavljavnicah temeljite preosnove. Dosedaj se je namreč večinoma le ponavljalo, kar so se

učenci že priučili v vsakdanji šoli. Nekoliko tednov se je ponavljalo soštevanje, potem odštevanje itd. K samostojni rešitvi računov, ki jih zahteva pozneje vsakdanje življenje, pa to tembolj ne zadostuje, ker te naloge niso bile vzete iz življenja. Učiteljstvo krškega in litijskega okraja je torej v tem letu nabiralo računske naloge iz življenja našega ljudstva. Sestavljanje teh nalog pa ni bilo lahko, kajti prepričali smo se kmalu, da moramo tudi v tem oziru ledino orati. Čimbolj smo se vglobili v to vprašanje, tembolj smo sprevideli, da je v raznih računicah, zbirkah kaj malo nalog iz pravega življenja na deželi. Posebno mnogo dela smo imeli, da smo določili razne tržne cene in druge podatke iz poljedelskega gospodarstva, ki smo se zanje dosedaj premalo zanimali. Da so pa ljudsko-gospodarski primeri, ki se obravnavajo v računski uri, učencem že znani, združil sem posamezne naloge v stvarne skupine, ki se naslanjajo večinoma na učne slike naše zbirke učnih slik. V računici za kmetijsko-nadaljevalne šole bodo torej samo primerne stvarne skupine.

Računske naloge naj se pa bavijo tudi z nravno-praktičskimi potrebami občinskega življenja. Učenci naj se torej seznanijo predvsem z veliko nevarnostjo, ki nam preti radi vedno večje uporabe alkohola.

Knjižnice za ponavljavne šole.

Čitanje dobrih knjig je za ponavljavne učence največjega pomena. Toda berejo naj ne samo povesti, temveč tudi primerne poljedelske knjige. V krškem in v litijskem okraju se ustanavljajo v ta namen na nekaterih šolah za ponavljavno šolo posebne knjižnice, kjer je pretežen del odmenjen za poljedelske knjige. Želeti bi bilo, da se na vseh šolah ustanovijo enake knjižnice. Da se pa olajša delo pri naročitvi, oziroma izbiranju teh knjig, izdam v letošnjem konferenčnem poročilu imenik onih književnih del, ki so priporočljiva za to knjižnico.

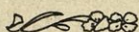
Nepopolno pa bo naše delo za preosnovno ponavljavne šole, dokler ne dobimo potrebne čitanke. Sestava te čitanke ni lahka, zato pa tako dolgo že čakamo, da bi se kdo poprijel tega težavnega dela. Upamo, da bo deželni odbor podpiral izdajo nove čitanke in računice za ponavljavne šole, kakor tudi izdajo pomožnih knjig za učitelje.

Dandanes dobimo v naših ljudskih šolah čestokrat mnogo učil, med njimi pa vendar le malo takih za kmetijski pouk. V zbirki učnih slik so naznačena torej tudi učila, ki naj se preskrbijo kmetijsko-nadaljevalni šoli.

Marsikateri učitelj se je dosedaj bal ponavljavne šole ne radi tega, ker je moral poučevati več ur na teden, temveč ker mu je disciplina v tej šoli delala čestokrat največje preglavice. Kakor pa sedaj v obrtno-nadaljevalnih šolah ni več toliko dela z brzdanjem gojencev, ki so bili popred zelo razvpiti, tako se bodo tudi učenci ponavljavnih šol odslej, ko bo z uporabo učil in pomožnih knjig pouk mnogo bolj zanimiv in prikladen

njihovemu naziranju, lažje krotili. Stalen uspeh se bo pa dosegel v tej šoli le tedaj, ako bo prevečala ves pouk ljubezen do mladine in do našega milega naroda. Nadjati se pa tudi smemo, da bodo učitelji sami dobili veselje do tega dela predvsem ko bodo spoznali, da si s takim ravnanjem najlažje pridobijo srca staršev in otrok.

Konferenčno poročilo

c. kr. okrajnega šolskega nadzornika Ljudevita Stiasnega.

a) Računski pouk v ponavljavni šoli.

Upravičeno se trdi čestokrat, da so bile dosedaj naše ponavljavne šole mučilnice za učitelje in za učence. Za učitelje, ker jim je prinašala ta šola velik trud, za učence pa, ker jih ta pouk večinoma ni zanimal. Učencem in učiteljem bi bilo torej ustrezno, ko bi se opustila naša ponavljavna šola in bi učenci obiskovali vsakdanjo šolo vsaj sedem let. Ker se nam pa tega ni nadjati, je pa skrajnji čas, da se povzdigne ta šola na ono stopinjo, ki bi jo morala zavzemati vsled svoje važnosti. V čast je torej učiteljstvu krškega in litijskega okraja, da se je pečalo v tem šolskem letu vstrajno s temi deli. Zbirka učnih slik za ponavljavne šole nima nič manj nego 37 učnih slik. Te slike pa ne bodo zadostovale za oba turnusa, zaradi tega bode treba izdati prihodnje leto še nekaj učnih slik. Ko imamo zbrano vso učno snov, ko izideta računica in čitanka za ponavljavno šolo, pa nam bode mogoče izdati tak podroben učni načrt, po katerem bomo korakali lahko in vstrajno k zaželenemu smotru. Najprej snov, potem šele način! — Nikdar obratno! — Ako se pa postopa obratno, imajo ti podrobni učni načrti čestokrat le pomen za sestavljalce čitank in za izber učnih slik. Sosebno tam, kjer se priporoča bolj neznano, ostanejo ti nasveti največkrat le na popirju. Popir je potrpežljiv in zaradi tega se čita tak podroben učni načrt kaj lepo. Priznajmo odkrito! . . . Mnogi učitelji brez temeljiteje priprave ne morejo nastopiti v tem ali onem vprašanju, ki ga predpisujejo ti podrobni učni načrti. V pripravi za posamezno uro pa zopet učiteljem ne preostaje časa, da bi prečitali cele knjige. Iz tega nam je razvidno, kako nujno potrebna je nam bila zbirka učnih slik za ponavljavno šolo. Letošnje hospitacije v ponavljavni šoli pa so tudi pokazale, kako nujno je nam potrebna računica za ponavljavne šole. Ker so pa imeli vsi učitelji krškega in litijskega okraja, kot splošen referat, sestavo računskih uporabnih nalog za ponavljavno šolo, domneval sem, da bo sestava te računice kaj lahka. Bridko sem se varal! Mnogo učiteljev se namreč ni potrudilo, nabirati računske naloge iz življenja, da bi bile za življenje, temveč so kar slepo kopirali računske uporabne naloge naših računic, v katerih so uporabne naloge izvečine le v formalno smer. Ker je bilo treba prilagoditi to računico modernim nazorom, oziroma jo

sestaviti tako, da bi našim učencem kar največ koristila, je bila sestava té računice kaj težavna. Sestava te računice pa nas je tudi poučila, da smo bili v nekaterih narodno-gospodarskih vprašanjih kaj nevešči. Treba je bilo torej marsikaj študirati, kar nam je bilo le v korist. V dolžnost si vendar štejem, da omenim danes, da so me pri sestavi računice za ponavljavne šole podpirali najbolj: ravnatelj Aleksander Lunaček iz Št. Ruperta, nadučitelji: Andrej Škulj iz Tržišča, Fortunat Lužar iz Izlak, Vnicenc Berce iz Št. Janža in Karol Trost iz Št. Jerneja. V jezikovnem oziru pa mi je stal zvesto ob strani pri računici, kakor tudi pri zbirki učnih slik za ponavljavne šole, nadučitelj Janko Polak iz Dol. Z izdajo računice za ponavljavne šole pa ne bomo koristili samo učencem ponavljavne šole, temveč tudi učencem, ki že iz vsakdanje šole izstopijo iz ljudske šole. Čestokrat se opazuje in čujejo se tudi pritožbe, da so naši učenci zmožni izračunati kaj težke naloge t. j. množiti ali deliti znajo dva- ali trimestna števila, prištevati ali odštevati zelo velika števila, — preglavico pa jim delajo povsem preproste naloge, ki se pa v vsakdanjem življenju ponavljajo večkrat in to samo zaradi tega, ker se v izreševanju takih nalog niso urili. A tudi v vsakdanji šoli moramo imeti na razpolago več računskih uporabnih nalog, ki nam jih nudi naše vsakdanje življenje ter jih uporabljovati vsaj pri ponovilu.

Ker radi prekratkega časa ni bilo pričakovati, da bi se aprobirala »Računica za ponavljavne šole« do prihodnjega šolskega leta, izda se v letošnjih počitnicah »Zbirka računskih nalog za ponavljavne šole v uporabo učiteljev«.

V naših ponavljavnih šolah imamo kaj različen material. Treba je bilo zbrati lahke in tudi težje naloge. Menim, da bo teh nalog dovolj za oba turnusa. V marsičem je bilo treba orati ledino! Sicer so se vse stvarne skupine, oziroma naloge, praktično poskusile in med temi nekatere celo večkrat, vendar bode treba gotovo še marsikaj izboljšati. Hvaležen bom vsakemu, za vsak primeren nasvet.

Ko izide »Zbirka računskih uporabnih nalog za ponavljavne šole«, treba bode, da se temeljito vglobite v novo smer. Kljub temu pa bode treba, da tudi sami nabirate še nadalje naloge, ki jih zahteva v razrešitev vsakdanje življenje vaših učencev. Navajati pa bode treba tudi učence, da bodo sami nabirali take naloge in jih stavili v razrešitev svojim součencem.

O potrebi preosnove ponavljavne šole ne govorim danes, ker je to prav dobro razvidno v predavanju, ki sem ga imel v Ljubljani, in ki se objavi, kot ponatis, v letošnjem konferenčnem poročilu. Glavni namen tega predavanja pa je bil obenem, opozoriti merodajne faktorje, da ima učiteljstvo na Kranjskem več dela kot drugod, pač pa manjše dohodke, in da je neobhodno potrebno regulirati učiteljske plače in nagraditi pouk v ponavljavni šoli.

Konečno še nekaj navodila k uporabi »Zbirke računskih nalog«, oziroma računice za ponavljavne šole.

Ko sem poučeval leta 1901. v IV. razredu v Zagorju, je vstopil v to šolo tekom šolskega leta tudi deček, ki je bil poprej učenec VI. razreda osemrazredne ljudske šole na Nemškem. — Uveril sem se kmalu, da je sila nadarjen. Čudom sem se čudil, da ne more slediti računskemu pouku, saj je imel tudi v tem predmetu najboljši red! . . . Naročim mu torej, da naj prinese v šolo računico, ki jo je rabil v Nemčiji. Ko jo pregledam, se uverim, da se ozirajo te računice bolj na materielno smer računskega pouka, dočim so se ozirale takrat naše računice skoraj izključno na formalno smer. Spominjam se tudi, da sem videl nekaj takih računic že leta 1898. v razstavi na Dunaju, leta 1899. v šolskem muzeju v Vladikavkazu in leta 1900. na svetovni razstavi v Parizu.

Lepega dne sem sestavil več uporabnih nalog, ki so bile namenjene za življenje in vzete iz življenja. Obravnaval sem jih v prihodnjih urah. Zdajci sem se uveril, da so bili moji učenci, ki so reševali v prejšnjih urah težke naloge kaj spretno, v reševanju teh, večinoma preprostih nalog, kaj neokretni, dočim jih je reševal učenec iz Nemčije z lahkoto. Že takrat sem bil uverjen do dobra, da je preosnova naših računic za višjo stopnjo zelo potrebna in da se v naši šoli ne sme zanemarjati praktično smer računskega pouka.

Tudi v naših starih šolah je bila formalna smer računskega pouka zelo spoštovana. V zadnjih letih pa se upošteva tudi v naših računicah praktična smer računskega pouka vedno bolj. Velik napredek nam kažejo v tem oziru že Črničeve računice. Veliko razliko zapazi vsakdo, kdor primerja prvo izdajo Močnikovih računic s sedanjo, ki sta jih predelala Kraus in Habernal. Opustilo se je namreč obilico računov, ki so le v formalno smer, ter dodalo obilico računov, ki so vzeti iz vsakdanjega življenja t. j. oziralo se je mnogo bolj na praktično smer. V vsakdanji šoli ne smemo zanemarjati formalnega smotra v računskem pouku. Pri računskem pouku v ponavljavni šoli pa se naj ozira izključno le na praktično smer. V vsakdanjem življenju na kmetih prevladuje ustno računanje in zaradi tega se v naših ponavljavnih šolah ne sme zanemarjati ustnega računanja. Ustno računanje je pa tudi zaradi tega tolikega pomena, ker ima veliko formalno vrednost. Če je le mogoče, se naj izračuni vsaka naloga ustno, ter določi vsaj približno rezultat. Pri narekovanju težjih in obširnejših nalog se naj napišejo števila na tablo.

V ponavljavni šoli se mora paziti predvsem na to, da so primeri v računskih uporabnih nalogah uravnani tako, da so 1. cene pravilne in primerne, 2. števila primerno zaokrožena, 3. da odgovarja primer resnici, 4. da je vsebina primera učencu popolnoma znana in da ga zanima. (Pop.)

Sedanje praktično življenje zahteva v vseh stanovih mnogo večjo izvežbanost v računanju nego poprej. Kdor ne zna računati, je dandanes brez pomoči v svetu samopridnosti in dobičkaželjnosti. In čestokrat ga opehari ta ali ta! . . . Zaradi tega je neobhodno potrebno, da upoštevamo pri računskem pouku potrebe vsakdanjega življenja. Učenci naših ponavljavnih šol postanejo večinoma poljedelci. Poljedelec pa mora biti

zmožen izračuniti zaslužke svojih delavcev, troške svojih pridelkov v poljedelstvu in živinoreji, dobiček pri prodaji teh pridelkov, obresti svojih glavnih in letni dohodek.

A tudi za vsako gospodinjo je neobhodno potrebno, da razume razpolagati z denarjem in blagom v prid svoji rodbini. Učenca moramo torej navaditi, da zna rešiti konkretne naloge, ki jih zahteva vsakdanje življenje. Vse računske naloge, ki jih zasledimo v vsakdanjem življenju, so vsikdar konkretni slučaji t. j. v vsakdanjem življenju ne zasledimo računov z neimenovanimi števili, temveč vsikdar le uporabne naloge z imenovanimi števili.

Kakor v vsakdanji šoli, tako se naj pazi tudi v ponavljavni šoli vedno to, da sodeluje ves razred. Pri ustnem računanju mora veljati vprašanje vsemu razredu, a tudi pri pismenem računanju se moramo prepričati večkrat, če učenci ne prepisujejo brezmiselno. Zaradi tega moramo paziti sosebnost na to, da takrat, ko računi eden izmed učencev na tablo, računijo tudi vsi drugi učenci in da zna vsak učenec vsak hip nadaljevati.

Glavna stvar je, da se utrdi čut do računskih operacij. Ako nam nedostaja časa, prečitajo naj račun učenci, ali pa ga naj pove učitelj in se zatem samo sklepa. To se izvrši lahko tuintam brez števil. Saj ravno s tem postane učencem naloga še bolj jasna.

Sklepanje naj ne bode predolgo. Pri soštevnih in odštevanskih nalogah ga pogrešimo povsem lahko. Tu zahtevamo kar neizgotovljen odgovor n. pr. V prvem sodu je 156 litrov, v drugem 216 litrov, v tretjem 288 litrov; koliko litrov je to skupaj? — Sledi neizgotovljen odgovor: V vseh treh sodih je 156 in 216 in 288 litrov vina! . . . Ravno tako se postopa v odštevanskih nalogah.

Drugače je pri ostalih nalogah. Pri teh pa je sklepanje tudi v ponavljavni šoli potrebno. Da olajšamo učencem sklepanje, ponovimo tuintam tri vzorne sklepe:

I. sklep. Eno jabolko velja 2 h; koliko velja deset jabolk?

Sklep: Eno jabolko velja 2 h, deset jabolk velja desetkrat po 2 h, t. j. 20 h.

II. sklep. Eno jabolko velja 2 h; koliko jabolk se dobi za 20 h?

Sklep: Za 20 h se dobi torej toliko jabolk, kolikorkrat sta 2 h v 20 h, t. j. desetkrat.

III. sklep. Deset jabolk velja 20 h; koliko velja eno jabolko?

Sklep: Eno jabolko velja deseti del od 20 h, t. j. 2 h.

Pri vsaki nalogi, ki jo rešijo učenci, naj premislijo dobro, če so jo rešili prav. Vprašati se morajo: Ali je to mogoče? — Ali je verjetno, da to dobimo?

Da rešimo v vsaki uri več nalog, naj pišejo učenci v svoje zvezke samo to, kar jim je neobhodno potrebno v izvršitev naloge. Vse drugo pa se naj opusti. Saj računske vaje niso pravopisne vaje! . . . A tudi učitelj naj piše na tablo kar se dá okrajšano.

Že v vsakdanji šoli je zelo napačno, in škoduje predvsem samostojnosti učencev, če se gojijo več tednov zaporedoma le enovrstne računske operacije ter se ne ponavlja tudi drugovrstnih računskih operacij. Še bolj napačno pa je, če se tudi v ponavljavni šoli bavimo eno uro s soštevanjem, eno uro z odštevanjem itd. Vsako uro naj se uporabijo vse štiri računske operacije in še sosebno soštevanje, odštevanje in množenje, ker se rabijo v vsakdanjem življenju češče, nego pa delitev. Da se pa navadijo učenci izvršiti naloge samostojno, jim večkrat nalogo samo napovemo, a učenci naj jo rešijo v svojih zvezkih.

V ponavljavni šoli se naj naučijo učenci uporabljati to, česar so se naučili v vsakdanji šoli. Učence se naj postavi v resnično življenje. Vsaka naloga naj bode vzeta iz življenja. Stvarni smoter računskega pouka v šolah na kmetih obstoji v tem, da se usposobijo učenci s primerno urnostjo, rešiti pravilno in hitro naloge, ki se primerijo v življenju na kmetih. Ponavljavna šola naj seznanja učence z vsakdanjimi nalogami kmeta in dninarja. Domača hiša naj bode začetkoma za podlago. Izračunijo se naj dohodki in troški očeta in matere, ogleda sosedove razmere in preide konečno k občinskemu gospodarstvu. Tako se seznanjeni učenec sčasoma s potrebami v hiši in konečno tudi s potrebami občinskega gospodarstva.

Tem nalogam, osobito onim iz domačega in ljudskega gospodarstva, pristavimo lahko pouke v primerni obliki. Taki pouki namreč oživijo zanimanje otrok, vzbudijo čut za pravo in resnično ter utrdijo značaj. Pouki morajo biti vendar kratki ter se ne smejo raztegniti preveč, da ne prikrajšajo računskega pouka. Računska ura se ne sme pretvoriti v jezikovno uro! ... Da ustreza računski pouk zahtevam praktičnega življenja, morajo biti vzete vse naloge iz gradiva, ki je učencem že znano. Ljudsko-gospodarski primeri, ki se naj razrešijo v računskem zmislu, naj ne bodo novi, neznani, zaradi tega se mora zanimanje za stvarne uporabe pridobiti že v prejšnji uri. Računske naloge morajo biti v ozki zvezi s stvarino, ki se obravnava ob drugih urah. Take naloge pripomorejo, da učenec premišljuje zadevo, zaradi tega so izneski takih nalog duševnemu krogu učenca velike važnosti. Učenci izpoznajo pri teh nalogah tudi smoter računskega pouka dobro in kolikor bolj se zanimajo učenci za te naloge, toliko večji je uspeh v vzgojnem oziru. Pri uporabi te računice bode tem lažje ustreči tej zahtevi, ker se naslanjajo stvarne skupine večinoma na učne slike iz »Zbirke učnih slik za ponavljavne šole«. Vedno pa mora veljati pri izbiri nalog iz praktičnega življenja navodilo: V računskem pouku se smejo upoštevati le one stvari, ki so sposobne vzbuditi empirično zanimanje učenca.

Da se bode rabila ta računica s pridom, je neobhodno potrebno, da se prilagodijo naloge duševnemu obzorju učencev ter da se ozira pri

izbiri nalog vedno na lokalne praktične potrebe. Izpustijo se naj vse naloge, ki za dotični kraj nimajo praktične vrednosti. Navaľajo se naj pa tudi ućenci, da poizvedo tržne cene sami. Koncem pouka povejmo ućencem, kaj se bode obravnavalo prihodnjo uro in katere cene morajo poizvedeti. Drugi  etrtrek se določijo s pomočjo ućencev te cene in potem pridno uporabljajo. Da se pa uporabljajo pri uporabnih nalogah prave krajevne cene, zaraditega so cene pri nalogah semtertje izpu cene.

Tudi z nravno praktičnimi potrebami občinskega življenja se naj pe ajo naše računske naloge. Največ škode povzroči občinskemu življenju alkohol. Učenci se naj seznanijo z veliko nevarnostjo, ki nam preti zaradi vedno večje uporabe alkohola. Učenci se naj s pripravnimi nalogami navaľajo, da ne pijejo žganja, da se ne vdajajo neizmernemu in bohotnemu življenju, temveč da se navadijo razdeliti svoje dohodke primerno in štediti  e v zgodnji mladosti. Take naloge napeljujejo učenca k premišljevanju ter koristijo tudi pri utrjevanju značaja. Učenec naj pridobi pri teh računih prepričanje: Pijanec škoduje svojemu telesu in svoji duši, svoji ženi in svojim otrokom!... Mnogo ljudi v  to dobro, a kljub temu delajo drugače. Spodbuditi moramo torej učenca, da ima trdno voljo: Ne smem in no em delati tako!... potem smo koristili z računskim poukom vzgoji učencev silno veliko. Značaj učencev utrijemo tudi,  e upoštevamo vsestransko razmere vsakdanjega prakti kega življenja. A tudi pri deklicah so računi iz gospodinjstva kaj važni.  ena podpira hiši tri ogle,  e zna dobro ra unirati. Pod ra unirati pa ne razumemo tu primerne ročnosti v reševanju računskih nalog, temveč ono premišljevanje, ki teži po upeljavi in vzdrževanju rednih gmotnih rodbinskih razmer. Ponavljalna šola naj pripravlja deklice na njihove dolžnosti, ki jih bodo imele kot gospodinje. V kolikor višji meri to  ose e, toliko bolj je pripomogla k izboljšanju domačega blagostanja. Učenke se morajo v ljudski šoli seznaniti dobro z denarji, mero in uteži, z umnim kupovanjem potreb in in z umno prodajo svojih pridelkov.

Ra unimo odslej v ponavljalni šoli le z imenovanimi  tebili, uporabljajmo učencem zanimive stvari, postavimo jih v življenje in učimo jih izpoznati različne odnošaje iz računskega stališa in pretvorili bomo učencem  estokrat dolgočasni pouk v življenjski pouk.

b) V premišljenem, vztrajnem delu nam je iskati našo srečo.

 estokrat čujemo glasno hvalo: »Učitelji krškega in litijskega okraja smo priredili v zadnjih letih mnogo hospitacij, izdali smo štiri zbirke učnih slik, podrobne učne načrte za vsakdanjo in ponavljavno šolo ter priredili smo obilico roditeljskih sestankov. Prvi smo upeljali skioptikon v našo ljudsko šolo ter ga tudi prvi uporabljevali pri poljudno-poučnih predavanjih za odrasle. V mnogih šolah se prirejajo lepe mladinske igre, a v

Krškem imamo sedaj celo stalen gledališki oder. Zanimamo se tudi za moderno pedagoško literaturo ter najbolj priporočeno tudi upeljemo v naše ljudske šole. Da so pa proste spisne naloge v naših ljudskih šolah že vdomačene, znači že naša zbirka spisnih nalog učencev krškega in litijskega okraja. V letošnjem šolskem letu smo zopet vztrajno delovali v primerno preosnovo naše ponavljavne šole ter nabirali tudi računske naloge iz vsakdanjega življenja na kmetih. Prvi izdamo primerno zbirko učnih slik za ponavljavne šole in prvi računico za ponavljavne šole ter razven tega še praktično uporabo oblikoslovja v vsakdanjem življenju. Čas je torej, da se mi odpočijemo in da prepustimo tako delo učiteljem drugih okrajev!« — trdijo nekateri, a najbolj glasni so oni, ki se najraje solnčijo v delu drugih in najraje uživajo svoj dolce far niente.

Kakor v vsakem drugem stanu, imamo tudi med učitelji nezadovoljnine, ki domnevajo, da delajo že itak preveč za tako slabo plačo. Res je, da so skoro vsi delavci boljše plačani nego kranjski učitelji, toda šola ni branjarija, kjer se lahko kupi za krono liter izobrazbe, kjer se dobi samo toliko, kolikor se plača. Pravi učitelj pozabi v šoli na svojo sramotno plačo, ker noče sam ponižati svojega dela in ker si noče kaliti svojega veselja pri tem delu. Ali naj trpijo učenci, ako odločilni faktorji tako dolgo zavlačujejo prepotrebno regulacijo učiteljskih plač? Pravi učitelj tudi ne dela radi hvale, zakaj kdor pričakuje za vsako delo hvalo, ta je pač mnogokrat razočaran. Pravi učitelj rad dela — radi dela. Ne zmerno uživanje, temveč delavno življenje je v našo srečo. Najlepši užitek je pač naše delovanje. V službi drugih osrečujemo sebe. Radi torej delajmo ne radi hvale, temveč iz hvaležnosti, da nas delo osreči. Veselje do dela in do življenja nam je tako potrebno, kakor naš vsakdanji kruh. Najlepši stan je pač učiteljski stan, toda le za one, ki ljubijo delo. Čista je samo ona sreča, ki si jo pridobimo sami. Učitelji moramo torej gojiti ideale, moramo biti optimisti, moramo neumorno delati; zakaj le z delom povzdignemo ugled naše šole in le z delom smemo upati, da dosežemo prej ali slej primerno plačo.

Mnogo resnice je v trditvi nekega češkega lista: »Učitelj postane še-le potem dober učitelj, ako ne deluje za nadzornika, temveč za šolo«. Časi, ko so učitelji vse leto pripravljali svoje učence na paradno glavno skušnjo, ko so se odgovori za posamezne učence določili že naprej, so že minuli. Vseeno se dobijo še vedno učitelji, ki skušajo pokazati nadzorniku lepe uspehe, ki pa po nadzorovanju zdatno odnehajo — znak, da imamo pri nas še vedno učitelje, ki delujejo v prvi vrsti za nadzornika. Pravi učitelj stremi pred vsem po tem, da učence zanima pouk, da se njegovi učenci mnogo naučijo. Takega učitelja nimajo samo učenci, temveč tudi roditelji ga imajo kaj radi.

Metoda je prosta. Vam je pripuščeno torej, ako se ozirate na nadzornikove metodične migljaje in nasvete. Vaša dolžnost pa je, da izboljšate uspehe, ter da odstranite konstatirane nedostatke. Spomniti se moram pri tem na napačno merilo na Bauerjevem zemljevidu Kranjskega.

Dasi sem na to napako že nekolikokrat opozoril, dobil sem ta nedostatek v nekaterih šolah tudi v tem šolskem letu. Žalostno, a resnično! . . .

Vsako nadzorovanje je šoli v prid, ako učiteljstvo samo opozori nadzornika na pomanjkljivosti, t. j. katera učila so potrebna, ali je treba pomnožiti knjižnico itd. Okrajni šolski svet naroči potem krajnemu šolskemu svetu odstranitev teh nedostatkov z opombo, da so se opazili ti nedostatki ob priliki nadzorovanja okrajnega šolskega nadzornika. Ker se o tem ukazu obvesti tudi šolsko vodstvo, dosežejo šolski voditelji kaj lahko, da se odstranijo ti nedostatki. Neredko pa se zgodi ravno narobe! Samemu mi je treba določiti, kaj je potrebno, a ukaz, da naj se poroča v določenem času, če je ustregel krajni šolski svet glede pomnožitve učil, knjižnice itd., se pa založi, tako da mi je čestokrat treba opomniti šolsko vodstvo, da naj stori svojo dolžnost.

Na naše učence moremo vplivati v vzgojnem oziru ugodno le tedaj, če jih dobro poznamo. Znati moramo torej ne samo, koliko znajo naši učenci, temveč seznaniti se moramo tudi glede njih obrazotvornosti in nazornega delovanja ter glede njih spomina, možnosti mišljenja in pozornosti pri pouku. Zanimati se moramo tudi za njihove domače razmere, za posamezna prirojena svojstva otrok v telesnem in duševnem zmislu. Še le tako se poučimo dobro o individualnosti naših učencev. Kako daleč pa je v tem oziru oni učitelj, ki mi odgovori na moje vprašanje, ki ga mu stavim v šestem ali sedmem mesecu: »Koliko učencev danes ni v šoli?« — »Še nisem klical učencev... Jih kličem vedno koncem pouka!«...

Že v okrajni učiteljski konferenci za šolsko leto 1903/04 sem opozoril učiteljstvo, da se ne smemo pri nazornem nauku zadovoljiti samo s posredovanjem vidnih nazorov, temveč da se moramo ozirati tudi na verski, нравni in estetični moment. V ta namen moramo povedati učencem kako povest, pravljico, uganko ali pesem; vse vendar o svojem času in na pravem mestu. Da se torej ne obravnava nazorni nauk le kot realni pouk, temveč da se prilagodi isti tudi otroškemu mišljenju in čuvstvovanju, je neobhodno potrebno, da se goji primerno pripovedovalni nazorni nauk. Kako lepo pripovedujejo naši maički v nekaterih šolah lepe povesti, ki tako ugodno vplivajo na njihovo srce in čuvstvovanje! Kako zelo oživi primerna povestica pouk! Kako lepe so povesti »Naša babica je pripovedovala...« v češki literaturi! Pri nas se pa nekaterim učiteljicam kljub večkratnemu priporočilu in naročilu ne poljubi, da bi pripovedovale v šoli svojim učencem primerne povesti, temveč jim je še vedno glavna stvar gladko ponovilo formuliranih stavkov iz opisovalnega nazornega nauka!

Ali ste že opazovali, kako uči plavarski mojster svoje učence plavati? Najprvo uči svojega učenca na zemlji, kako se mora pri plavanju pregibati ter mu pri tem taktira. Nato ga priveže na dolg drog, a učenec se mora premikati v vodi na njegova povelja. Sčasoma povelja opusti, a pozneje ga spusti nekoliko časa plavati navzdol. Ko se nauči tako plavati, plava potem učenec sam nekolikokrat v mojstrovem spremstvu. Ko se pa tudi to posreči, je pouk končan, saj učenec zna plavati. Povsem

napačno pa bi bilo, ako bi plavarski mojster ves čas imel svojega učenca privezanega na drogu. Tak učenec bi se največkrat ne naučil plavati, ker bi največkrat ne imel poguma, da bi pozneje poskusil plavati. Plavarskim mojstrom, ki držijo svoje učence vedno na vrvi, mesto da bi jih spustili v prosto vodo in jih naučili s tem plavati, so podobni nekateri naših učiteljev, ki pazijo vedno preveč na » k a k o « se mora poučevati in premalo » k a j « se mora doseči in ne stremijo dovesti učenca do samostojnosti. Marsikateri nadučitelj je že hospitiral pri takem pouku. Ugajal mu je. Ko pa je sprejel drugo leto te učence, uveril se je, kako malo znajo ti učenci. Ume se, ko je pošla učiteljeva podpora, zrušila se je poprejšnja lepa zgradba.

Smoter spisnih predvaj je, usposobiti učence, da bodo znali pravilno zapisati manjšo skupino misli, ki so med seboj v logiški zvezi. Čestokrat se pa ta smoter ne doseže. Zakaj ne? — Opazil sem, da obravnavajo nekateri učitelji napisovanje vedno enako, t. j. začetkom leta tako kakor koncem leta. Ako se pregledajo šolske naloge, vidijo se lepe, primerne naloge, toda samostojno pa učenci niso zmožni napisati niti enega stavka in to že zaradi tega, ker se v tem niso urili. Dolge obravnave pa tudi porabijo obilo časa, a glavna stvar je vaja, ne pa vedno govoričenje.

Smoter spisnega pouka je, doseči spretnost v napisovanju svojih misli in čustev. Da smo v spisnem pouku lepo napredovali, znači že naša » Zbirka prostih spisnih nalog učencev krškega in litijskega okraja«. V nekaterih šolah je kljub temu prosto spisje še vedno na nizki stopinji. Navadno pogrešamo pri učencih teh šol zgovornosti. So pač še vedno učitelji, ki sami preveč govorijo. In vendar je v dosego spisovne spretnosti potrebno, da se oziramo v prvi vrsti na uho in jezik, ki sta glavna jezikovna organa, a ne toliko na oko in roko. Negovati moramo torej govorne vaje in jih uriti v zgovornosti. Paziti se mora tudi vedno, da učenci mnogo govorijo, učitelj pa malo.

Odkar smo upeljali Črnivčev računice v naše šole, je učno postopanje v tem predmetu boljše. Uspehi vendar še vedno niso povsem zadovoljivi. Glavna hiba je, da obravnavajo nekateri učitelji račune kar lepo po vrsti, kakor so v računici. Tako se tedne vežbajo učenci v soštevanju, potem v odštevanju itd. Kako naj se pa izvežbajo tem potom učenci v samostojnem pravilnem sklepanju! Razven tega pa obravnavajo še nekateri učitelji prav vsako nalogo z ozirom na vseh pet formalnih stopinj. Ker poleg tega še tako radi mnogo govorijo, razreši se vsako uro le malo nalog. In vendar je glavna stvar pri računanju: vaja, vaja in vaja. Da se temeljito izboljšajo uspehi v tem tako važnem predmetu, se naj goji čestokrat hitro računanje. Nobeno uro pa se naj ne pozabi ponovila! . . . Začetkom ure se naj razreši vsaj ena naloga iz druge računske operacije.

Dober uspeh zemljepisnega pouka je odvisen v prvi vrsti od tega, da se obravnava domoslovje prav in temeljito. Temeljito pa more obravnavati le učitelj, ki pozna prav dobro vsaj svoj šolski okoliš. Žal pa, da imamo pri nas nekoliko učiteljev, ki ceste nikdar ne zapustijo in že zaradi tega poznajo nekatere vasi in selišča le po imenu.

V prirodoepisnem pouku se navajajo učenci še vedno premalo opazovati in preiskovati. V šolah, kjer učitelj biologične date učencem kar pripoveduje, se z upeljavo te metode ni mnogo pridobilo.

Da tvori učno gradivo zaokroženo celoto, ter da pridobljeno gojenec s pridom lahko uporabljuje v vsakdanjem življenju, moramo se pri pouku primerno ozirati na koncentracijo učnih predmetov.

Tako tudi lepopisno uro uporabimo v koncentracijo drugih predmetov. Učitelj je ponovil črke v genetičnem redu in sicer v skupinah — ne pa posamezno — oblike raztolmačil in vadal in s taktiranjem pospešil hitro pisanje lažjih besed. Ako vse to ni povzročilo preveč ur in se ni baval preveč s posameznimi manj važnimi vajami, koristi pozneje v lepopisnih urah tudi lahko mnogo spisnemu, oziroma pravopisnemu pouku. V višjih šolskih letih se morajo navaditi učenci, kako uporabljati poštno tiskovine. Da nam pa ostane za praktično uporabo v spisnih urah več časa, naj se navadijo z vnanjo obliko teh tiskovin v lepopisnih urah in ker jih to zanima, pisali bodo sigurno lepše, nego pa, ako bi morali pisati njim dolgočasne lepopisne vaje. Dobra vaja je tudi, ako prepisejo s table pobotnico itd., in to tembolj, ker za take vaje v spisnih urah itak nimamo časa. Pravopisnemu pouku koristimo tudi, ako pišemo na tablo predvsem težje besede. Ponoviti se pa morajo v lepopisnih urah semtertje tudi številke v genetičnem redu. Pri tem se pa lahko zapiše nekaj števil iz zgodovine, n. pr. 1492, 1648, 1804, 1848, 1866, 1878 itd. Seveda se stavi k vsakemu številu vprašanje: Kaj se je zgodilo v tem letu?

Zemljepisnemu pouku pa tudi koristimo, ako učenci enkrat lepo prepisejo imena okrajnih glavarstev, drugokrat mesta in trge na Kranjskem, pozneje dežele, uvrščene po velikosti in po številu prebivalcev, ali mesta v Avstriji in Evropi itd.

Kakor vodi mnogo cest v Rim, dosežemo lahko na najrazličnejši način smoter ljudske šole. Z marsikatero metodo pridemo hitreje, lažje in sigurneje do cilja. Predvsem je treba, da obdržimo veselje do dela!

Že Salomon je dobro znal, da je najbolj srečen vsak pri delu, zato je pridigal: »Zato sem videl, da ni boljšega, kakor da je človek vesel pri svojem delu!« Spomnimo se čestokrat lepih besedij Friderika Polacka: »Laßt uns denken und tun, lieben und leiden in unserem Berufe. Dann umweht uns Frühlingsluft; dann folgt Segen unseren Arbeitsspuren. Immer zu fühlen: Über der Erde ein Himmel, über den Menschen ein Gott und Vater, über der Alltagsarbeit ein großes Erziehungsmittel, über dem Broterwerb eine ideale Mitarbeit an der Volkserziehung: das gibt der Seele Flügel, dem Herzen Freudigkeit, der Arbeit Gelingen und dem Leben Glück. So ausgerüstet, ist der Weg vor uns nicht unsicher, die Zukunft nicht dunkel. Getrost, es muß uns gelingen! Nicht dem Schwarzeher, sondern dem Sonnenkinde! Wir sind Kinder des Lichtes, darum lasset uns im Lichte handeln und wandeln.«

Kmetijski pouk v ponavljavni šoli.

Poročal na okrajni učiteljski konferenci v Krškem nadučitelj V. Bercé iz Št. Janža.

Učiteljstvo na kmetih ima poleg drugih težav in neprilik zlasti v zimskem času tudi to, da je zakovano s snegom in mrazom ter nima nikakoršnega razvedrila. V tem oziru se godi našim tovarišem v velikih in prijaznih mestih in trgih pač mnogo bolje in ni čuda, da si želimo v tem času tudi mi na kmetih zamenjati naše službe in tako zamenjati dolgčas z raznovrstnimi mestnimi zabavami. Toda kako! Vsi pač ne moremo biti na lepih službah in gotovo je, da če bi prišli tovariši iz mest zlasti v zimskem času na deželo, bi jih pač kmalu minilo veselje do dela in življenja. Pregarjamo si sicer te dolgočasne in otožne dni s čitanjem raznih knjig in časopisov, toda konečno se človek vsega naveliča. In kaj sedaj? Glej! ... Kjer ne najdeš izhoda sam, priskoči ti na pomoč naš neumorno delavni gospod nadzornik in nam pošlje zabave, da nam vso zimo ne poide. In ta zabava so razne učne slike, praktični nastopi, roditeljski večeri itd. Res, radoveden sem, kaj si bo na letošnjem popotovanju zopet izmislil, da nam pošlje za prihodnje zimsko razvedrilo.

Lahko trdim, do smo imeli letos učiteljice in učitelji v krškem in litij-skem okraju toliko pedagoške zabave, da bi nam skoro zmanjkalo veselja, časa in papirja. Toda, ker stremimo z gospodom nadzornikom po vsestranskem napredku in reformaciji našega šolstva vsi, storili smo z največjim veseljem vse, kar je želel. In to se mi vidi tudi prav. Saj se bo menda vendar enkrat uresničil izrek: »Po njih delu jih bodo sodili in če je kje kakopravica, tudi plačali!« Z mirno vestjo in lahkim srcem kažemo naše delo in prenašamo našo revščino, saj je nismo krivi mi, temveč oni, ki nam režejo kruh.

Nekateri izmed nas smo pa dobili še nekaj poseben priboljšek za letošnje leto: izdelati nam je bilo naročeno referate za današnjo konferenco. Jaz sam sem dobil težavno nalogo referirati o kmetijskem pouku v ponavljalni šoli. Na prvi pogled bi si res človek mislil, to vendar ni tako težavno za učitelja na kmetih. Toda, ko sem začel stvar natančneje pre-mišljevat in prebirati razne liste in knjige, nakopičilo se mi je toliko snovi, tak kaos, da sam nisem vedel, kako naj ta konglomerat sestavim, da zadem prav harmonično celoto. Pomišljati je bilo, kaj je potrebno, kaj ne, kaj se da in kaj se ne da doseči in poučevati v ponavljavni šoli, da se nič ne izpusti in napravi popolno delo. V sledečem podam cenjenim zborovalcem današnje konference rezultat mojega premišljevanja o tem obširnem in aktualnem predmetu. V lažji pregled razdelil sem têmo v dva dela in sicer: 1. potreba kmetijskega pouka v ponavljavni šoli; 2. kaj vse, katere stroke kmetijstva, se naj poučujejo in do katere meje z ozirom na malo-brojne ure v ponavljavni šoli?

1.

Potreba kmetijskega pouka v ponavljavni šoli povdarjala se je že od nekdaj. Tudi naš vis. c. kr. dež. šol. svet je to izprevidel in l. 1876. dne 16. septembra št. 940. je izdal razpis o pospeševanju pouka v kmetijstvu na ljudskih šolah ter tozadevni učni načrt, ki še precej odgovarja svojem namenu, toda žal, ostal je le ideal. Potrebo kmetijskega pouka so že davno uvideli naši napredni in vzgledni severni bratje Čehi. Ti so zahtevali sedemletni šolski obisk, a potem dveletni obisk gospodarske nadaljevalne šole, v kateri se naj strokovno naobrazijo dečki in deklice za svoj bodoči kmečki poklic. Gotovo bomo odobraval to postopanje tudi mi. Dasi je ljudska šola najboljše šola, ki je namenjena vsem otrokom brez razlike spola in njih bodočega poklica, da daje vsem otrokom osnovne nauke, vendar bi se morala ozirati pri nas na kmetiški in delavski stan. Naše sedanje šole so sicer vse hvale vredne, toda le za one, ki hočejo nadaljevati svoje študije v višjih srednjih ali kmetijskih šolah. Nihče pa ne more trditi, da zadostujejo tudi kmečkim potrebam. Saj je znano, da je ljudska šola izvečine začetek in konec vseh študij naših kmetov ter vsled pomanjkanja sredstev, žal, ne morejo strokovno izobraziti svojih otrok na višjih kmetijskih šolah. Kakor se pa mora vsak rokodelec, uradnik, obrtnik ali trgovec v svoji mladosti pridobiti znanosti in skušenj, da more s pridom izpolnjevati dolžnosti svojega stanu, tako je gotovo tembolj potrebno kmetu teoretičnega in praktičnega pouka, zdravega razuma in trdnega poguma, da more zmagovati in obvladovati svoj sicer lep, a jako težaven stan. Kmet potrebuje pri svojem poklicu iste stanovske izobrazbe in zavednosti, kakor je potrebuje vsak drug stan. V prejšnjih zlatih časih je zadostovalo, da je znal kmet le za plug prijeti in opravljati svoja dela tako, kot se je naučil od svojega očeta. Dolgo časa je to zadostovalo in dolgo so se upirali kmetje sami vsaki novotariji na polju kmetijstva z znanimi besedami: »Kaj nam je tega treba! Moj oče je delal tako in tako, pa se mu je dobro godilo!« . . . . Res je bilo tako. Saj kmet je pridelal vsega dosti doma in bilo mu je davke plačevati. A prišli so drugi časi in z njimi tudi druge potrebe drugačnega gospodarstva. Dandanes, ko mora kmet marsikaj kupiti, kar mu prej ni bilo treba, ko mora svoje posle in delavce drago plačevati, ko lahko spravi v denar česar prej ni mogel, ko mora izdati mnogo za obleko, poslopje itd., ko proda ali kupi živino po visoki ceni, mora gledati, da z manjšimi stroški več pridela in svoj pridelek kolikor mogoče visoko v denar spravi. To bo pa dosegel le tedaj, če zna svojo zemljo prav obdelovati, braniti se različnih škodljivcev, obvarovati živino mnogih bolezni, svoj pridelek prav ceniti in prodati ter primerjati dohodke s stroški, po njih gospodariti in tudi živeti. Da pa more vse to doseči, mora biti tudi strokovno izobražen.

Kdor med kmetom živi in mu hoče dobro, ta gotovo to tudi uvidi in bo to tudi imel na svojem programu toliko časa, da se tudi uresniči. Saj mu mora biti znano, pod kako težkim jarmom danes kmet ječi in kako naglo zgineva kmetiški stan; ta pa tudi ve, da se iz propada more rešiti le s pravo stanovsko izobrazbo. To najbolj vemo mi učitelji, ki delujemo v našem okraju vsi med kmeti. Hvala Bogu, danes nismo v tem več osamljeni. Saj so z nami kmetovalci sami. Saj sami zahtevajo, da se njih otroci tudi stanovsko izobrazijo. Z nami so naši tovariši, strokovni potovalni učitelji v kmetijstvu, z nami so vsi časopisi in stranke ter gospodje poslanci. Od k o d p a n a j d o b i k m e t s t r o k o v n o i z o b r a z b o ? Na kmetijskih šolah? Da, gotovo največ tam, kjer se mu največ nudi. Toda, žal, to je vobče neizvedljivo, kakor sem že prej omenil, vsled slabega gmotnega stanja. Upoštevati pa moramo tudi dejstvo, da imamo na Kranjskem do sedaj le samo eno na Grmu, da primanjkuje delavcev in vsled tega noče marsikateri sicer dobro situiran kmet svojega otroka od doma poslati in tudi okoliščino, da imamo še vedno precej starokopitnežev. Gotovo bi bilo želeti, da bi imel vsak okraj svojo kmetijsko šolo. Kdo bo na Kranjskem pričakoval kaj takega!... Saj tega še v bolj situiranih deželah ni!... Kaj nam je tedaj storiti? Ali naj ostanemo pri starem kopitu in podajemo otroku le nekaj teoretičnih nauk in izobrazujemo naše kmete le z redkimi predavanji po strokovnih učiteljih? Ne, to vemo, da je tak pouk pomanjkljiv, nedosten in zato pravim: *P r e o s n u j m o* naše ponavljavne šole in naredimo iz njih sicer male, a praktične kmetijske šole. Sistematičen pouk, kakoršen je na pravih strokovnih šolah, sicer ne bi bil izvedljiv za sedaj, a doseči se bo dalo marsikaj. Ta preosnova bi bila sicer na prvi hip malo težavna, a neizvedljiva vendar ne. V prvi vrsti treba prekrstiti našo ponavljavno šolo v gospodarsko ali kmetijsko šolo. Zakaj neki? No, komur ni pač znano, da se žalibog marsikateri telesno bolj razviti otrok sramuje hoditi v šolo in ima učitelja radi tega slab obisk. Pričakovati je, da bi že samo ime »kmetijska šola« temu odpomogla. Učenci bi bili nekako bolj ponosni in čutili bi se kaj več od onih, ki sede še v vsakdanji šoli; bili bi nekaki mladi kmetovalci. Ponavljavna šola bi ne bila več peto kolo, roditelji bi radi pošiljali svoje otroke v tako reorganizovano šolo, ker bi bil učinek pouka očividni, otroci bi rajši zahajali, ker bi jih poučevali o tem, kar doma delajo. Tudi stališče učitelja bi bilo lažje, ker se v kmetijstvu poučujejo lahko vsi otroci od 12—14 leta, četudi niso vsi na isti stopinji izobraženosti, med tem, ko je pouk v drugih predmetih, recimo v računstvu, zemljepisju itd., mnogo težavnejši, ko imamo pred seboj otroke vseh stopinj, oziroma razredov. Vzbudilo bi se pri kmetih zanimanje za šolo, a otroci bi v resnici imeli korist. Saj bodo vsi, ki obiskujejo ponavljavno šolo, le kmetje, a četudi postane kedo obrtnik, trgovec ali celo uradnik, saj se morajo, saj se radi tudi ti pečajo z eno ali drugo kmetsko stroko. To bi bilo torej prvo, kar bi bilo preustrojiti. Kot drugo točko smatram ure-

ditev pouka in sestavo računic in čitank za ponavljavne učence. Pouk je trebarazvrstiti v dve skupini: teorijo in prakso. Obe morata hoditi roka v roko, ker druga brez druge ne moreta izhajati. V zimskem času se naj poučuje teorija, v spomladanskem in jesenskem praksa, a v poletnem, ko sicer nimamo ponavljavne šole, bi delali ob nedeljah in drugih prostih dneh z učenci poučne izlete na razne kmetije, ki se odlikujejo z umnim gospodarstvom, z uzornimi napravami, z lepo živino itd. Da bomo lahko tudi prakso uporabljali, je neobhodno potrebno, da predružačimo čas ponavljavne šole in sicer naj bi se pričela s 1. novembrom in trajala do 15. maja. Meseca septembra in oktobra ni na šolskem vrtu drugih praktičnih opravil nego obiranje in shranjevanje sadja in čebele. To bi se pa lahko podalo že vsakdanjim učencem, a ponavljavne bi kmet nemoteno v teh mesecih, ko ima ogromno dela s pospravljanjem raznih pridelkov, rabil doma. Spomladi so zelo važna opravila na šolskem vrtu. A dostikrat mine prej ponavljavna šola, predno je mogoče kaj delati. In tako smo podali otrokom le teorijo brez prakse in znano nam je, da je tako postopanje kaj male vrednosti. Saj: »Alle Theorie ist leer!« Meseca aprila in maja tudi ni takih nujnih kmetiških opravil, da bi ne mogli pošiljati ljudje otrok v šolo.

Pozabiti ne smemo vzbujati pri učencih ideale in ljubezen do kmetiškega stanu. Prav bi bilo, da bi se v prispodobah slikale ugodne strani kmetiškega stanu k stanu, ki ga zavzemajo delavci v tovarnah, rudnikih itd. Vsaka šola bi morala imeti tudi razne strokovne kmetijske časopise in knjige, da se vzbudi učencem tudi veselje do čitanja in se tako sami nadalje teoretično izobrazujejo. V tem oziru smo sedaj pravi reveži v ponavljavni šoli. Saj nimamo niti ene, bodisi računske, bodisi druge knjige, ki bi bila le količkaj pripravna. No, bodimo potolaženi. Saj se bližajo že tudi v tem oziru boljši časi. Reformator ljudskega šolstva, naš gospod nadzornik, ki nam je že pripravil toliko in tako praktičnih učnih slik, lotil se je tudi ponavljavne šole in že kmalu menda dobimo njegovo praktično računico; izdal bo tudi menda še letos zbirko učnih slik za ponavljavne šole, iz katerih nastane na podlagi vsestranskihkušenj v kratkem »čitanka«, koja bo gotovo učiteljem, učencem in šoloodraslim prav dobro in uspešno služila. To je res veselo znamenje in sladka tolažba za vse, ki imajo križe in težave s ponavljavno šolo. Sedaj bode pouk tako urejen, da bo zanimal vsakega: talent in netaient, šolarje in odrasle. Seznanjajmo jih s koristnimi in škodljivimi živalmi, učimo jih izkoriščati in uporabljati razne pripomočke: stroje, vodo, ogenj, narurne procese in pojave, paro itd. Tudi drugi predmeti kakor: zgodovinsko zemljepisje, spis itd. naj se ozirajo le na kmetiški stan, razvoj kmetijstva v drugih deželah, krajih, sestavljanje raznih spisov tičočih se kmetijstva, pošiljanje in stavljanje raznih vprašanj v strokovne liste, risanje načrtov raznih gospodarskih poslopij. To in enako naj bi se poučevalo teoretično v zim-

skem času. A spomladi pod mlo nebo v prakso! Toda kam, me bo marsikateri vprašal? Da, res, kam? žalostno a resnično. Tu pridem do krize, do gordijskega vozla, kojega ni tako lahko razvozlati. Toda če se ne da s prostimi rokami, treba vzeti meč in ga razsekati. To delo sicer ni v naših močeh, a priskočiti nam morajo v pomoč, ako so resnični kmetijski prijatelji, drugi merodajni faktorji: zakonodajci, dežele, občine. Dati nam morajo priliko, da bomo teorijo tudi v praktični luči pokazali: vsaka šola bi morala imeti malo kmetijo z gospodarskim poslopjem! Marskdo se zaničljivo posmehuje. Toda ali je kaj takega res nemogoče? O, mogoče, samo dobre volje je treba. Če ima vsako župnišče večje ali manjše posestvo, tako da je nekaterim gospodom celo v nadlego, zakaj bi ga ne ime'a i šola, od koje bi vendar imela korist cela občina. Ako se pa to ne da doseči pri vsaki šoli takoj, doseči bi se pa dalo in moralo, da bi imela vsaka šola najmanj 20 arov velik šolski vrt, a šolski vrtnar vsaj 200 K letne dotacije, da bi zamogel vrt vzgledno urejevati in obdelovati. To bi bil prvi učni pripomoček. V njem mora imeti vsaka sem spadajoča stroka svoj odmerjeni prostor. Šolski vrt mora biti odprta knjiga, v kateri se morajo učiti vsi, učenci in drugi, kako je dandanes izkoriščati napredek v raznih kmetijskih strokah in kako je gospodariti, da se dosežejo boljši uspehi. Za vsak kraj bi bilo priporočati, da bi se učitelj bavil z rejo manjših živali: kur, kuncev, bučel. To bi lahko gojili vzorno in učencem kazali. Na teh izgledih bi dobili učenci razum in veselje do ravnanja z večjimi živalmi. S tem sem pa prišel, oziroma že zašel do druge točke mojega referata:

2.

Kaj vse, katere stroke kmetijstva, se naj poučujejo in do katere meje z ozirom na malobrojne ure v ponavljavni šoli? Tudi to vprašanje da misliti. To pa zlasti zato, ker so potrebe naših kmetovalcev po raznih krajih naše domovine silno različne. Po planinskih krajih, ki zavzemajo velik del naše domačije, je posebno važno planinarstvo in mlekarstvo, po vinskih krajih zopet vinarstvo, po drugih travništvo in poljedelstvo, gozdarstvo itd., a povsodi sadjarstvo. Treba bo tedaj, da se za vsak kraj ta pouk primerno uredi in poučujejo le tisti predmeti, ki so v dotičnem kraju najbolj važni in potrebni. Za naš okraj je gotovo v prvi vrsti najvažnejši novo vinogradništvo. Dolgo so se sicer upirali naši kmetovalci novim nasadom in vedno in vedno so pričakovali, da se povrnejo dobri stari časi in obrodi njim tako priljubljena stara trta zopet obilen sad po stari navadi. Toda zaman! S strahom so opazili, da njih vinogradi vedno pešajo in končno nič več ne rode. Hočeš nočeš, morali so se lotiti novega vinogradništva. Toda če dandanes pregledujemo nove vinograde, opazimo v večjih krajih razne

nedostatke, ki so vinogradnikom v veliko škodo. Te napake so včasih posledica svojeglavnosti, dostikrat pa tudi nevednosti, zakaj nove vinograde je treba popolnoma drugače pripravljati, zasajati in obdelovati kot stare. Pri obnavljanju vinogradov se vrši glavna napaka že pri rigolanju, potem pri razčrtanju in saditvi, oziroma pri grobanju in obrezovanju trt. Treba bo torej, da se pouči mladino: 1. kako je pripraviti vinograd za saditev ameriških trt, 2. zakaj zasajamo vinograd z ameriško trto, 3. katere ameriške trte so po današnjih skušnjah kot podlage najboljše, 4. kje in kako dobivamo podlage, 5. kako je pripraviti te podlage za saditev na stalno mesto v vinogradu, 6. kako razčrtamo vinograd, 7. kako se vinograd zasaja, 8. kako je ravnati s cepljenimi trtami v vinogradu, 9. kako in s čim se tem trtam gnoji, 10. katere žlahtne trte pomnožujemo, 11. trgatev in 12. kletarstvo.

Drug, za vsak kraj gotovo važen, predmet je sadjarstvo. Sadno drevje se pri nas še povsod zanemaria. Ne le, da ga često pregosto in v slabe lege zasajamo, temveč ga puščamo tudi pozneje preveč v nemar. Pregosti nasadi so napačni. Tako drevje zaostaja v rašči in rodovitnosti. Če je preveč drevja, ga tudi dobro oskrbovati ne moremo. Slabe lege tudi niso za sadno drevje. V takih legah je ves trud zaman. Ničev je pregovor, ki pravi, da je vsak prazen prostor dober za sadno drevje. Zelo napačno pa ravnaajo tudi tisti, ki sadnemu drevju prav nič ne pomagajo z gnojitvijo k večji rodovitnosti in k boljši rašči. Treba je tedaj, da se sadjerejec poleg tega, kako se sadno drevje razmnožuje in požlahtnuje, tudi to, kako sprejema sadno drevje hrano iz zemlje, kakšna hrana je drevju potrebna, kako se drevju gnoji, kako se sadi na stalno mesto, obira in shranjuje sadje, in kako se zatirajo razni sadju škodljivi mrčesi in živali. Paziti nam je na to, da ne bomo imeli vse polno raznih vrst, a nobene v obilni meri. Vsak kraj naj pomnožuje le iste vrste sadja, ki tam najbolj ugaja. To je zelo važno tudi v kupčijskih zadevah.

Ena največjih važnosti za kmetijstvo je gotovo gozd. Lahko trdimo, da se zlasti v naših razmerah naslanja kmetijstvo na gozd. Saj kmetije brez gozda si skoraj misliti ne moremo in kmetija brez gozda mora tudi kmalu propasti. Iz gozda dobivamo drva, stavbinski les, les za orodje, steljo in slednjič tudi pašo. In kateri posestnik more izhajati brez tega? A če pogledamo naše gozde, uvidimo kmalu, da jih komaj polovica nosi po pravici to ime.

Tu in tam nekaj slabega, v rašči zaostalega, grčastega, vmes brinje in drugo grmovje. Vse to je znak slabega gospodarstva, oslabele zemlje. Gozd je glavnic, od katere bi se smele porabiti le obresti, a nikdar ne tudi kapital. Koliko je pa pri nas ljudi, ki bi se po tem tudi ravnali? Neusmiljeno poje sekira in na milijone dreves je že šlo po grlu, a malo-kateri se spomni, da bi zasadil tudi druga, da je treba tudi gozdnemu drevju streči z gnojitvijo, s čiščenjem itd. Le kadar rabi kaj iz gozda, takrat ga obiše, sicer pa je sam sebi prepuščen. Kako naj torej imamo lepe gozde! Hvaležno in koristno delo nas čaka tudi v gozdu.

Živinoreja je dandanes eno izmed najvažnejših in najkoristnejših panog kmetijstva. Le ta nam donaša ogromne dohodke. A ti dohodki bi se izdatno pomnožili, ako bi bili kmetovalci dovolj poučeni o umni živinoreji. O, kako smo zaostali v tej panogi za drugimi deželami, recimo Dansko, Holandsko in Švico! Tam imajo krasno, čilo živino in za enega samega junca plemenjaka dobi kmet po tisoč in še več kron. En sam prašič tehta 5 do 6 q, ena sama krava daje na leto več mleka kot pri nas dve, za eno telet dobi toliko kot pri nas za troje itd. Zakaj? Iz čisto enostavnega vzroka: Oni posestniki so večji živinorejci in redijo živino le najboljšega plemena, obračajo skrb na dobro krmljenje in polagajo na pravilno molžo večjo skrb kot pri nas! Kako se pa postopa v tem oziru pri nas? Boljša teleta se navadno prodajo, samo če mesar več odšteje zanj. V hlevu pa se redi toliko mršave govedi in svinj, da hrane nedostaje, molža pa tako površna, da kmalu pridejo najboljše mle-karnice ob mleko, hlevi so nesnažni, vlažni, zatohli, temni, sploh slabši, kot so bile najslabše ječe v starodavnih časih. In v takih prebivališčih naj izredimo zdravo čilo živino! Kako neki? Ali nimamo dovolj žalostnih skušenj, da so te luknje le zavetišče in prebivališče raznovrstnih kužnih bolezni? Ali nam ni znano, da tu ne zaleže najboljša hrana nič? In kako se pri nas krmi! Koliko dobre in drage krme gre v nič! Kako draga je pri nas brez potrebe svinjereja, kako zanemarjeno perutninarstvo, koliko izdajo pri nas ljudje za razne ničvredne redilne štupe in praške, koliko živine pogine vsled zanemarjenosti, ker niso pravočasno iskali pomoči večšega živinozdravnika! Vzrok slabi živinoreji je pri nas tudi pomanjkanje klaje. Tudi tu se da mnogo izboljšati z gnojenjem. Gnojenje je tudi več vrst. Pri nas pride v prvi vrsti v poštev najboljše in najnaravnejše gnojilo hlevski gnoj in gnojnica. Žal, da smem trditi, da se pri nas ravno pri tem jako mnogo greši. Ako pogledamo naša gnojišča, zapazimo, da so ta večinoma brez gnojnih jam, navadno na kakem kraju, da izpira kapnica gnoj in pripeka solnce ves božji dan nanj. Vse najboljše substance gredo v potoke in reke, našemu kmetu pa ostane le nekoliko plesne substance. Dušik gre v zrak, naša gnojnica pa gnoji obširna polja Hrvatom in Ogrom. Milijoni nam ginevajo leto za letom na ta način, ker zgublamo domače gnojilo, a kupujemo draga umetna gnojila. Umetna gnojila so sicer draga, a še vedno dobičkanosna, ako jih pravilno rabimo. Da je to gnojenje res dobičkanosno in uspešno, nam dokazujejo ne le izkušnje drugih dežel, temveč deloma tudi lastne. Res je, da so se pri tem ali onem gospodarju pokazali tudi neuspehi, a temu je pa kriva tudi napačna uporaba umetnih gnojil ali pa druge neugodne okolnosti, kakor premokra tla, nedostajanje apna v zemlji itd. Da bodo znali naši kmetovalci uspešno gnojiti, znati morajo tudi osnovne pojme kmetijske kemije, na podlagi katerih zamorejo pojmiti sestavino zemlje in nje rodovitnost ter različno rastlinsko hrano, ki jo te in one vrste rastlin neobhodno potrebujejo, da vedo, kaj jim je in kaj ne dati, zato morajo tudi vedeti sestavino gnoja in njega redilnih snovi.

Velik napredek v kmetijstvu so tudi razni stroji. To vse pa si posameznik le težko nabavi, zato je treba, da se jih združi več in tako delujejo z združenimi močmi. Saj česar eden ne more storiti, stori lahko vsa vas. Seznanimo se torej z združništvom in poučimo o tem tudi ljudi. Ze'lo važne bi bile zlasti za Dolenjce pri sedanji vinski krizi »vinarske zadruge«, o čemur so pisali zlasti razni strokovni listi zelo obširno.

Čebelarstvo, koje je donášalo našim pradedom toliko veselih uric in svetlih srebrnjakov, je sedaj močno zanemarjeno in to le zaradi pomanjkanja strokovnega znanja. Ravno veda o čebelarstvu je zadnji čas močno napredovala in lahko donáša našim kmetom lep postranski zaslupek. Lotimo se z veseljem te stroke učitelji, nobena šola naj ne bo brez čebelnjaka in strokovnega lista »Čebelarja« in pripravili bomo kmalu soobčanom in sebi lep dohodek brez posebnih troškov in del. Čebelariti pa pričnimo v novih panjih s premakljivim satjem, sploh, bodimo napredni čebelarji.

Z vzornim gospodarstvom je vozki zvezi obrtno spisje in priprosto gospodarsko knjigovodstvo in pa poleg osnovnih računov tudi telesni in ploskovni računi. Take vzorne spise in račune naj bi učenci shranjevali in kasneje kot vzorec uporabljali. Pozabiti ne smemo tudi pošte, železnice ter davkarije. Najpotrebnejši nauk o kupčiji tudi ne sme izostati. Koliko nepotrebnih skrbi, troškov, jeze in sovraštva nastane pri kmetu ravno vsled neznanja zakonov. Vzemimo za vzgled le zakon, po katerem ima kmet razne olajšave pri obnovljenju vinograda glede odpisa davka. Vsled nevednosti plačujejo od opustošenega vinograda toliko davka, kot od dobičkonosnega. Seznanimo tedaj ljudstvo z najnavadnejšimi postavami. Kake skrbi ima dostikrat župan, občina stroške, ker ga nima doma moža, ki bi znal občinske posle opravljati. Tudi nauk o občinskih poslih bi kmetovalcem kaj dobro došel.

Tako bi lahko obširno utemeljeval tudi potrebo nauka o travništvu, vrtnarstvu, zeljenadarstvu in cvetličarstvu. Toda primanjkuje časa in omenim le še nekaj ze'lo važnega. Koliko bolečin prestane marsikateri, koliko mladih bitij gre prezgodaj pod zemljo, ker nedostaje ljudem pouka o prvi pomoči v sili, ker ne vedo za najnavadnejša sredstva in zdravila, koja bi lahko imela vsaka hiša pri rokah! Poučimo jih tudi v tem in prihranili bomo ljudem mnogo bolečin, žalosti in denarja. Ti in še marsikateri predmeti bi bili zanimivi tako za učenca, kakor tudi za učitelja. Ume se, da bi nam ne kazalo izpuščati se v podrobnosti, pač pa v nekakem najvažnejšem obrisu. Obširneje se s tem pečati bi morda kazalo na meščanskih šolah.

Glavna naša naloga pa je, da vzbudimo pri učencih veselje do kmetije in ljubezen do domače grude, da bodo postali dobri kmetje in potem ne bodo hrepeneli po sreči, koje mislijo najti v daljni

Ameriki, Nemčiji, sploh v tujini. Tako bi tedaj vzgojili tistega zadovoljnega in srečnega kmeta, ki bi z veseljem zapel: »Kaj maram, da nimam palače, gradu, jaz kmetič ostanem in služim Bogu!« Nič več ne bomo slišali pritožb iz ust roditeljev ali nasprotnikov sedanje šole, da današnji otroci v obče manj znajo kakor poprej. Te trditve so sicer neosnovane, a lahko pa rečemo, da se z ozirom na čas, ki ga presedó v šoli, mnogo premalo nauče takih reči, ki bi jim v poznejšem življenju mnogo koristile. Zakaj se premalo nauče, je pač vzrok ta, da je med posameznimi predmeti preveč takih reči, ki za praktično življenje niso bistvene važnosti. Treba se bo torej lotiti naših učnih načrtov in jih temeljito preurediti. Ako bi se izkazalo, da primanjkuje časa v zadnjih dveh letih, t. j. v ponavljavni šoli, preurediti bo treba tudi vsakdanjo šolo zlasti v zadnjih dveh letih in pričeti že tam s kmetijskim poukom. Ta preureditev pa ni v naših rokah, temveč v rokah zakonodajalcev. Le ti naj se tedaj lotijo dela in rešili bodo težko nalogo, kako pomagati našemu kmetu iz sedanjega težkega stališča in gotovega propada.

Še ena kočljiva točka bo delala zakonodajalcem sive lase: »Kje dobiti strokovno naobraženega učiteljstva?« Tudi to se bo dalo rešiti. Nihče nam ne more ugovarjati, da ne hrepenimo po nadaljni izobrazbi, po preureditvi naših učiteljišč itd.

Pač želimo in hrepenimo, a dati nam nočejo, vsaj slišimo vedno, kadar je treba v žep poseči za napredek šolstva, izobrazbo učiteljstva vsem znano pesem: »Ob Mangel an Geld kann keine Unterstützung gewährt werden!« Proč s takimi jeremijadami. Odprite srce in mošnje tudi ljudski šoli in učiteljstvu, ljudski prosveti in videli boste, da se bo z veseljem lotilo tudi najtežavnejšega dela v prid šole in kmetijstva. Reorganizirati pa je treba tudi pouk na učiteljišču. Orglanje naj odpade, a na njega mesto stopi kmetijstvo. Z učiteljiščniki naj se napravijo poučni izleti na vzorne kmetije. Taki poučni izleti naj bi se priredili brezplačno tudi vsako leto za učiteljstvo, ki se s posebno vnemo peča s kmetijstvom. Tudi kmetijski tečaji za učitelje naj se pridno vzdržujejo, da bo tako imelo priliko več učiteljev se usposobiti. Ker pa ne more imeti eden učitelj vso vednost v zakupu, bi se morali v posameznih predmetih menjati in le te po zanimanju med seboj razdeliti. Kmetijski pouk v ponavljavni šoli naj prevzame praktično in teoretično najbolj naobraženi učitelj, a mora se zato pa tudi primerno nagraditi. Na eno razrednice ni nameščati učiteljic, ker te si niso pridobile nikjer potrebnih znanosti o kmetijstvu. Na grade in ustanove naj se podele brez vsakih prošenj najbolj vrednim, a tu se naj ozira na predlog nadzornikov ali strokovno naobraženih kmetijskih učiteljev, ki se vsako leto lahko na licu mesta prepričajo o uspešnem kmetijskem pouku. Lepo stilizirane prošnje in eventuelna protekcija naj tu ne bodo merodajne, pač pa delo in uspeh. Čemu kupo-

vati koleke za največkrat brezuspešne prošnje. Podpore se naj dele povrstoma in tako bomo med seboj pridno tekmovali, a tudi zaporedoma deležni priznanja v podobi kake svitle kronice.

Ako se bo skrbelo za tako naobrazbo učitel'ev, bodo kmalu lahko vsak čas nadomestovali razne kmetijske potovalne učitelje. Ne rečem, da predavanja potovalnih učiteljev, katere pošilja država in dežela na razne kraje, ne donašajo nobene koristi, rečem samo, da bi ista sto in stokrat več koristila, ako bi položili že v ljudski šoli pravi temelj. S tem, da bi koristili učitelji kmetu, povzdignili bi tudi svoj ugled; zakaj ljudstvo spoštuje le tega, kdor mu kaj koristi.

Teze:

1. ponavljavna šola se naj preosnuje v kmetijsko nadaljevavno šolo;
2. pouk v teh šolah se naj prične s 1. ali 15. novembrom in traja do 15. oziroma 31. maja;
3. kjer je le mogoče, se naj združi z ljudsko šolo že v zmislu dokončnega šolskega in učnega reda priporočeno poskusno polje;
4. vsaka šola na kmetih mora imeti vsaj 20 arov velik šolski vrt;
5. da se pa na vsaki šoli vrt tudi pravilno obdeluje in urejuje in tako služi res svojemu namenu, se naj ne nastavlja na enorazrednice učiteljic in mladih v praksi neizkušenih učiteljev. Pouk v ponavljavni šoli na več razredih naj prevzame teoretično in praktično najbolj izobraženi učitelj;
6. za vzgledno urejevanje šolskega vrta naj dobiva šolski vrtnar najmanj 200 K nagrade;
7. pripravne učne knjige za ponavljavne šole so nam neobhodno potrebne, zato nestrpno pričakujemo Stiasnyjeve »Računice« in želimo, da se na podlagi njegovih učnih slik izdela podrobni učni načrt in izda primerna »Čitanka«;
8. vsaka šola mora imeti tudi razne strokovne kmetijske časopise, liste in knjige;
9. v gospodarski šoli se naj poučujejo v vsakem okraju le tisti predmeti, ki so za tisti okraj najbolj važni in potrebni;
10. v teh šolah se naj posebno pazi, da se vzgoji pri učencih veseleje do kmetije in ljubezen do domače grude.
11. v svrhu izpopolnjevanja je neobhodno potrebno za učitelje, učiteljiščnike in učence, da se prirejajo ž njimi poučni izleti na uzorne kmetije;
12. posamezne predmete naj si razdele učitelji po zanimanju med seboj;
13. nagrade in ustanove se naj dele po nasvetu nadzornikov vselej brez vsakih prošenj po vrsti najbolj vrednim šolskim vrtnarjem;
14. s tem, da koristi učitelj kmetu, povzdigne tudi svoj ugled; zakaj ljudstvo spoštuje le tega, kdor mu kaj koristi.

Učenci naših ponavljavnih šol so večinoma otroci poljedelcev ter postanejo večinoma poljedelci. Kako se naj pripravijo že v ponavljavni šoli na ta stan?

Poročal na okrajni učiteljski konferenci za litijski okraj nadučitelj Fortunat Lužar iz Izlak.

Naše slovensko prebivalstvo se peča večinoma s poljedelstvom — nad 70% je poljedelcev — in vsi naši predniki, pa tudi naši slavní možje, so izšli iz kmetiskih rodov. Približno enako razmerje je tudi pri drugih narodih; zato vidimo povsod stremljenje po agrarnem napredku in nedavno n. pr. smo čitali v časnikih, kako pripravljajo v Nemčiji vojaštvo za poznejši poljedelski poklic. Povsod skrbijo, da se zaradi velike važnosti poljedelstva v gospodarskem in družabnem oziru že mladina kaj pripravlja na ta stan. Da bi tudi naša mladina ne zaostala v tem napredku, in da bi se s pomočjo šole ustanovilo večje znanje in zanimanje za racionalno poljedelstvo, naj bo majhen donesek moje današnje poročilo.

Navodil, spisov, družb za kmetijske stroke n. pr. za živinorejo, sadjarstvo, čebelarstvo je že mnogo razširjenih med ljudstvom, vendar se še zelo pozna potreba neke strokovne izobrazbe. V mnoge kraje pa še sploh nič niso posijali žarki kakega napredka in tam še tudi nič ni izginil pomen besed pesnika Aškerca:

Največje zlo, med našim dobrim ljudstvom
studenec kalni, iz katerega
izvira toliko nesreč na svetu
nevednost je, neizobraženost!

Nevednost je vzrok, da niso ljudje za dobre reči dovzetni, da zavrežejo in pozabijo svoj stan, popustijo domačo zemljo in hitijo v tuji svet, ne da bi pomislili, da bi tudi doma več imeli, ako bi se za delo in dom drugače brigali in združili. Druge dežele so bile nekdanj tudi praznote, a kako vzorno je danes urejena živinoreja v Švici. Kako so na Francoskem, Danskem in drugod razumno dvignili mrtvi kapital iz vsakega kotička zemlje! S krepkim delom so ostali tudi nekdanj narodi utrjeni in zdravi. Dokler so n. pr. Rimljani sami s ponosom povdarjali veljavo kmetijstva, so bili nepremagljivi, a ko so se pomehkužili in vse obdelovanje prepustili sužnjem, je njih moč propadla. Kmetijstvo je bilo povsod izvir, opora in vzdrževatelj kulture. Prepričajmo torej tudi naše učence na kmetih, preden izstopijo iz ljudske šole, predvsem o važnosti kmetijstva. V to nam bode dobro došla učna slika »Slava kmetijstvu« v naši zbirki učnih slik za ponavljavne šole.

Ako hočemo ljudstvo pridobiti za boljšo bodočnost, moramo začeti z izobrazbo in delavnostjo mladine. Za tak namen je posebno na Kranjskem ponavljavna šola primerna, ker prestopijo otroci iz nje takoj v

življenje. Da se pa učenci primerno zanimajo že v sedanji ponavljavni šoli za kmetijska vprašanja, se naj ponavljavna šola izpremeni v kmetijsko nadaljevalno šolo, t. j., v tej šoli se naj strogo ozira na bodoči stan ponavljavnih učencev, ki postanejo večinoma poljedelci. Ves pouk se naj torej koncentrira kolikor je le mogoče v to svrhu. Učenci bodo kmalu izpoznali, da jim je ta pouk v veliko korist za življenje, ter bodo radi obiskovali to šolo, a tudi roditelji bodo pritrdili polagoma blagru šole.

Smoter takega pouka bo olajšano doseči, ker je letos učiteljstvo krškega in litijskega okraja sestavilo 37 učnih slik za ponavljavne šole, ter bo drugo leto dopolnilo, kar jih še nedostaje. Osnovala se bo tudi posebna čitanika za ponavljavne šole in končno uredil podrobni učni načrt. Načelo veljaj: najprej snov — potem način!

Ker vživa poljedelski stan naravo v najbolj polni meri, zato je za mladino na deželi posebno važen predmet prirodoznanstvo in naravoslovje. S koristnimi in škodljivimi pojavi pri živalih, rastlinah in prirodnih se mladina rada seznani in torej zanima za dobre prirodoznanške sestavke v čitankah in knjižnicah. Priporočati in izposojati je učencem knjižice kakor so Erjavčevi spisi, n. pr. »V naravi«, kjer so nedosežno živo opisane živali domače okolice. Pri živalstvu pa ne pozabimo opozarjati, da mora imeti tudi naša domača živina več pravega oskrbovanja in dobre posledice ne bodo izostale. Neprecenljive važnosti je snažnost, svetloba in zadostno gibanje na prostem.

Učencem se še bolj utrdi prepričanje, da je mogoče kaj izboljšati, ako povemo kaj o trudu in uspehih iz preteklosti poljedelstva. V davnih časih je obdelovalec zemlje s priprostim drevesom rahljal svet. Okleščeno drevo je vlačil po zemlji in še sedaj pravijo pri nas drevo namesto plug. Dandanes pa ima vsakdo železen plug, pri njem tudi živina mnogo manj trpi. Orač si je pa tudi ukrotil in vzredil domače živali, da so mu pomagale trdo grudo vzravnavati v polja. Marsikaj starega je dobro in stanovitno, a nekatere nove reči so vsekako vredne pozornosti. Ker n. pr. rabijo čistilnice za žito (trijer), imajo mnogo manj pletve in obilnejši pridelek, ker sejejo čisto žito in ne plevel zraven. Modernih kmetijskih strojev si seveda ne bo kmetovalec vselej sam nabavil, a potom kmetijskih podružnic in zadrug jih bo pa lahko uporabljal. Semkaj spada učna slika »Zakaj je dandanes napredek v kmetijstvu potreben?« Opozarjamo tudi na strokovne liste (seveda nazorno), n. pr. na »Kmetovalca«, kjer posestnik vedno kaj pridobi o oskrbovanju zemljišč, živine, ter zve za pripomočke proti škodljivcem kmetijstva (žuželkam, glivam) in je opozorjen na zakonite določbe v mnogih zadevah.

Poleg prirodoznanstva in naravoslovja imamo z računstvom priliko, da pripravljamo učence v bodoče poljedelce. Tržne cene poljskih pridelkov, uporabne naloge iz raznih oddelkov kmetijstva, gospodarski računi in zapiski imajo dovolj snovi. Potrebna pa je posebna računica za ponavljavne šole. Računstvo je v poljedelskem oziru koristno tudi za

deklice, ker ostanejo ženske bolj pri domačem zemljišču in ognjišču ter mislijo dostikrat več nego moški na domače gospodarstvo. Posebno je še to umljivo, kjer se moški izseljujejo, da mora ženska sama za plugom in za vse na polju preskrbeti. Sploh treba na vzgojo in primerno pripravo deklic za poljedelski stan več misliti.

Da učence za kmetijstvo pridobiš, je tudi potrebno, da ponavljaš sestanke z ljudstvom, ter roditelje pridobivaš za vzore, ali kakor pravimo — ideale na tem polju. Ljudje rabijo ideje o izobrazbi, miroljubnosti, zadovoljnosti itd. Kaj važno je razmišljanje o zavarovanju proti raznim nezgodam in o združništvu. Združništvo je mogočen jez in samopomoč proti brezsrčnemu vplivu velikega kapitala, ter ima najlepše uspehe zaradi etičnih smotrov. Ako bo to starejše zanimalo, bodo tudi mlajši, ki prestopajo v zrelejšo dobo, kako zrnce dobili. Vsekako pa ne gre vse takoj v klasje. Ledina se orje počasi in vsaka njiva ni povsod kar prvo leto rodovitna.

Sedaj nam § 120 dokončnega učnega reda sploh odpira prosto pot med ljudstvo. Na Angleškem, v Ameriki, v Švici in drugod, kjer vedno bolj pripoznajo veliko važnost napredka v poljedelstvu, si tudi visoki gospodje štejejo v čast, da delujejo v tem zmislu. Predvsem mora torej tudi učitelj na kmetih skrbeti, da izpopolni svoje na učiteljišču pridobljeno znanje iz poljedelstva s primernimi knjigami, lastnim opazovanjem in poizkusi, da bode mogel koristiti v tem oziru naši mladini. Da bodo pa učitelji v večji meri kos zahtevi, se jim mora mnogo bolj olajšati obisk poljedelskih nadaljevalnih tečajev.

Seveda ni v vseh krajih kmetijstvo enako, zakaj v goratih krajih ima prednost živinoreja in gozdarstvo, v toplejših krajih vinarstvo; skoraj povsod pa ima veljavo sadjarstvo. S sadjerejo in sadjeznanstvom pripravlja lahko učitelj učence povsod na napredek v kmetijstvu. Središče je seveda šolski vrt. Brez njega je mogoče sadjarstvo k večjemu priporočati n. pr. »Kdor drevje sadi, denarje na obresti polaga za prihodnje čase; zakaj vsako rodovitno drevo je gotov denar, ki iz zemlje cvete«. (A. M. Slomšek.) Za sadjeznanstvo so pa priporočljive pomologične tabele ali obisk kake sadne razstave. O sadjarstvu je prilika poučevati v zgodnji jeseni in zgodnji pomladi. Pri tem pospešuje samodelavnost učencev veselje do sadjereje.

Ako je v bližini šole kak čebelar, ali pa ima učitelj svoj uljnjak, bo pač tudi kaj modernega (nove panje, orodje in kaka opravila) o umnem čebelarstvu razkazoval. Saj je kranjska čebela posebno sloveča in lega na Kranjskem kaj ugodna za čebelorejo. Značaj čebele tudi jako blaži srce in dandanes, ko se svet toliko združuje, je trezna in vztrajna čebelica izgled dobre združnice. Ona dela neumorno, a ne vživa nesrečnih opojnih pijač pri svojem delu, kakor žalibog naši delavci — ljudje.

Pozimi je umestno v šolskem okolišu primerjati kakovost tal ali zemljišč in presoditi vzroke slabih in dobrih pridelkov. Prilika je kaj

reči o dobrih pašnikih in travnikih, ker so velike važnosti za živinorejo, ki je glavni steber kmetijstva. Dobri travniki bi marsikje bili, ko bi se ljudem ljubilo na preveč suhe kraje vodo napeljati, na preveč močvirnih prostorih pa jarke izkopati (melioracija), da bi izginila slaba kislja trava. Da na izletih tudi na te potrebe in pomanjkljivosti lahko opozorimo, je umevno; mlajši ljudje bodo gotovo pozneje mnogokje izboljšali (posebno še z umetnimi gnojili) kak zanemaren svet. Premalo ali preveč vode je v premnogih krajih zelo odločilnega pomena za povzdigo poljedelstva. O pomnožitvi pridelkov moramo že zaradi tega večkrat kaj reči, ker naši kraji še nimajo, kakor na Češkem in drugih naprednih deželah, posebnih vzglednih posestev, kjer veččaki kažejo, kako se naj pomnožuje pridelek. Pač pa naroča § 13. dokončnega učnega reda, da naj ima vsaka šola, zlasti na kmetih pri šolskem vrtu še poskusno polje. Semena kulturnih rastlin bi naj preskrbel krajni šolski svet. Otroci bi marsikaj pridobili in razširili po okolici v prid poljedelstva. Sicer pa ima učitelj s šolskim vrtom lahko odprte roke. Trto (brajdo) pri šoli vsako leto obrezuje in odda odstranjene poganjke (trtne ključe) med učence za posaditev okrog hiše. Primerna je za to n. pr. trta izabela. Od žlahtnega drevja iz drevesnice odstranjene vejice dobimo toliko cepičev, da jih vsakemu šolarju spomadi nekaj podarimo. Rumeno vrbo (beko) in druge damo vsakemu lahko, da jo podtakne za vrborejo i. t. d. S tem ohranijo otroci kaj trajne spomine na svoje zadnje učilišče.

Z vsem tem sem za nekatere morda kaj preveč poročal, a za druge pa najbrže premalo. V obširnem predmetu poljedelstva je kaj težko vse popolno prav določiti in povsod pogoditi uspeh. Večletna praksa in večletno bivanje v kakem kraju bo učitelju pripomoglo, da bo našel primerno pot, kako treba tuintam mladini naših poljedelcev v srce vcepiti najboljše nauke za poznejši stan.

Teze:

1. Učenci naših ponavljavnih šol so večinoma otroci poljedelcev ter postanejo poljedelci, zato je neobhodno potrebno, da se pripravijo že pred izstopom iz ljudske šole na ta stan, ter da se primerno seznani s pomenom poljedelstva;

2. pripravljamo mladino na poljedelski stan s poukom, da je povsod mogoče napredovati, a potrebna je zato volja do dela in znanja. Za primero imamo uspehe v drugih deželah, kjer so s trdom in znanjem dvignili kmetijstvo na visoko stopinjo;

3. ponavljavница se naj izpremeni v kmetijsko nadaljevalnico, t. j. v tej šoli se naj ozira strogo na bodoči stan ponavljavnih učencev, ki postanejo večinoma poljedelci. Ves pouk se naj torej koncentrira kolikor je le mogoče v to svrho. To se lahko izvrši v soglasju z »Načeli ali občnim načrtom ponavljavne šole« (Odobreno z razpisom c. kr. deželnega šolskega sveta kranjskega z dné 2. septembra 1902, št. 3061.), kjer je sledeči smoter »Ponavljanje, dopolnje-

vanje in razširjanje ljudskošolskega pouka z ozirom na potrebe praktičnega življenja. Ogibati se je teorije, kolikor je ni treba«;

4. šolarske in lokalne učiteljske knjižnice se naj popolnijo z ozirom na poljedelski pouk. V domačem slovstvu imamo mnogo dobre zadevne tvarine. Uredijo se naj posebne šolarske knjižnice za ponavljavne šole in v teh naj bodo večinoma poljedelski in gospodarski spisi;

5. učenec naj izve, da treba poljedelcu poleg lastnih skušenj vpoštevati skušnje in pridobitve iz drugih krajev, posebno kar nam jih prinašajo naši strokovni listi, n. pr. »Kmetovalec«. Opozorjajmo mladino na gospodarske spise in glasila, ker dokazujejo mnogi spisi, kako je tudi v ljubi domovini mogoče srečo najti, da pa je pri tem potrebna primerna ljudska omika, ki omehčava in združuje človeška srca, kakor ogreva gorko solnce sadeže zemlje;

6. pri sestankih z ljudstvom (tudi roditeljskih večerih) se naj vabi roditelje, da se zanimajo za kmetijski pouk v šoli in pokažejo več zmisla za procvit v raznih panogah kmetijstva. Kjer vlada sama brezbriznost, tam tudi mladina ni pripravljena za dobiček in blagostanje iz narave. Opozorimo roditelje na razna poučna potovanja kmetovalcev, na predavanja potovalnih učiteljev in na agrarno delovanje v drugih krajih. Več dobrega kmetijskega naraščaja bo ljudstvo dobilo, ako priporočamo roditeljem, da za dom namenjene sinove pošljejo v kmetijske šole, ter jim odsvetujemo obisk srednjih šol;

7. vselej ni sreče pri kmetijskem gospodarstvu, po dobrih letinah pridejo tudi slabe, da je vse delo prazno brez sreče z nebes. Zato naj bo učenec opozorjen, da mora poljedelec v potrpežljivosti in z zaupanjem kaj pripravljen biti na negotove čase. V tem pogledu naj kaj izve o zavarovanju proti ognju, elementarnim nezgodam i. t. d. Taka zanesljiva pomoč izvira iz neke solidarnosti človeške družbe;

8. pri kmetijstvu in zadružništvu je treba povdarjati vzajemnost med stanovi, ker je vrednost pridelkov odvisna od odjemalcev ali od trgovine in industrije. Zadružništvo združuje mnogo ljudstva in je neizrečeno velikega narodno-gospodarskega pomena ter sega lahko v najbolj zakotne kraje; zato naj nese vsak učenec in učenka v življenje nekaj pojmov o zadružništvu;

9. učitelj na deželi si naj čimprej s primernimi pripomočki izpopolni svoje na učiteljišču pridobljeno znanje iz poljedelstva. Olajša pa se naj mu mnogo bolj obisk poljedelskih nadaljevalnih tečajev;

10. vsaka šola naj dobi primeren šolski vrt, da lahko učitelj z učenci uredi in oskrbuje drevesnico. Pri večjih šolskih vrtilah naj dobijo učenci tudi kaj skušenj iz drugih panog poljedelstva in se naj (z ozirom na § 13. def. šolskega in učnega reda) napravi poskusno polje za pridobitev in razmnožitev dobrih kulturnih rastlin;

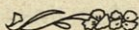
11. kjer je mogoče, se naj priredi kak izlet na kak večji kmetijski dom ali na kako večje podjetje. Izlet nudi, da mladina nazorno vidi delo

in uspehe v raznih poljedelskih strokah, občuti pa tudi važnost potrebne izobrazbe. Besede mičejo, zgledi pa vlečejo. — Kjer je slučajno kako javno predavanje o kmetijstvu, naj učitelj udeležbo tudi učencem priporoča:

12. učiteljstvo in ljudstvo sme upati, da pridejo tudi z mladino poljedelca, ako je vneta in pripravljena za svoj poklic, bojši časi za narod in da smemo potem resnično upati kakor pravi pesnik:

»Vremena bodo Kranjcem se zjasnila.«

Gospodinjski pouk v ponavljavni šoli.

Poročala na okrajni učiteljski konferenci v Krškem učiteljica Marija Račič iz Boštanja.

Napačno je mnenje, da se naj v ponavljavni šoli ponavlja samo to, čemur so se priučili učenci v vsakdanji šoli. Iz ponavljavne šole prestopijo naše učenke v vsakdanje življenje, zato naj jim bode ta šola pripravnica za vsakdanje življenje. Učimo jih torej v tej šoli to, česar jim je v vsakdanjem življenju potrebno. Učenke naših ponavljavnih šol postanejo v vsakdanjem življenju večinoma gospodinje, zato je pa tudi v tej šoli gospodinjski pouk najvažnejšega pomena. Lepo govori narodni pregovor: »Dobra gospodinja podpira hiši tri ogle!« Kako malo se je pa upošteval pri nas gospodinjski pouk, razvidno je že iz tega, da se poučujejo deklice v svetnih predmetih v ponavljavni šoli le dve uri na teden, a dečki, ki morajo pozneje podpirati po narodnem pregovoru hiši en ogel, pa štiri ure na teden! Kako malo se je oziralo dosedaj na gospodinjski pouk v naših šolah, razvidno je tudi iz tega, da smo imeli že razne nadaljevalne tečaje, pač pa do letos ni bilo še nobenega gospodinjskega tečaja. Senčna stran pri tem tako važnem pouku je tudi ta, da se nalaga pri nas na Kranjskem pouk ženskih ročnih del kar nam rednim učiteljicam, ki smo že itak z drugim delom preobložene. Temu pouku bi bilo torej le v korist, ako bi ga poučevale posebne izprašane učiteljice. Ravno tako bi pa bilo temu pouku le v korist, ako bi ga nadzorovale tudi v tem oziru izkušene šolske nadzornice.

Napačno je tudi mnenje, da bodi pouk v vsakdanji šoli največ v formalno smer ter se učijo naše učenke, česar potrebujejo v vsakdanjem življenju, še-le v ponavljavni šoli. Ne samo v ponavljavni šoli, temveč tudi v vsakdanji šoli moramo imeti vedno pred očmi tudi praktični smoter t. j. da stremimo po tem, da bodo naše učenke nekdanj dobre gospodinje. Ob urah, ki so določene za ženska ročna dela, se je postopalo dosedaj v mnogih šolah kaj nepraktično. Poučevalo se je pred vsem to, kar ima le formalno vrednost. Velik korak v izboljšanju pouka ženskih ročnih del bodo podrobni učni načrti, ki se izdajo na podlagi razpisa deželnega šolskega sveta z dne 27. februarja 1909, št. 404.

Kako bi se naj uredil pouk o gospodinjstvu v ponavljavni šoli? Po mojem mnenju naj bi obsegal točke, ki se mi vidijo najvažnejše: I. šolski predmeti (od teh osobito a) računstvo, b) spisje, c) ročna dela), II. kuhinja, III. pranje in likanje, IV. red in snaga, V. higijena, VI. gojitev cvetic.

I. Šolski predmeti.

a) Računstvo. Izmed predmetov je gotovo važno računstvo. Obravnavajo se naj tu zlasti uporabne naloge, ki so v gospodinjstvu na dnevnem redu. Kako zelo smo pogrešale dosedaj primerno zbirko uporabnih nalog iz gospodinjstva na kmetih! Veseliti nas torej mora, da je zagotovljena »Računica za ponavljavne šole«, ki bode imela tudi mnogo takih primernih nalog. Pripravo k temu pouku pa nam bodeta olajšali učni slik »Gospodinjski računi« in »Gospodinjska knjiga«, ki bodeta objavljeni v »Zbirki učnih slik za ponavljavne šole«.

b) Spisje. V spisnem pouku se naj naše učenke navadijo pisati pred vsem pisma, kako pošiljati denar in blago po pošti, oziroma izvrševati poslovne dogodke iz vsakdanjega življenja. Uporabljovati je vedno poštne tiskovine za šolsko uporabo, s katero vnanjo obliko se naj vendar dobro seznanijo naše učenke že v vsakdanji šoli. V kolikor ostane še časa, se naj pišejo še nekatere spisne naloge. Pišejo naj vendar naše učenke v prostih spisnih nalogah pred vsem le gospodinjske zadeve n. pr. Moja prva peka. Kaj že znam kuhati. Moja cvetlična greda. Kako pri nas peremo. Kako shranjuje naša mati živež. Red in snaga v kuhinji i. dr.

c) Ženska ročna dela so najvažnejša in prepotrebna vsaki ženski in sicer potrebnejša, nego drugi predmeti ljudske šole. Seveda bi se naj deklice izurile v takih ročnih delih, ki so za vsakdanje življenje praktične vrednosti. Lepotična dela bi se naj v ljudski šoli opustila, ali dopustila le kot nekako postransko delo — kot plačilo za posebno marljivost. Potrebna ta dela niso za gospodinjstvo. Velike vrednosti je pletenje in mašenje nogavic, zaznamovanje in šivanje.

Vesetje za ročna dela se naj vzbuja že pri deklicah v vsakdanji šoli. Tudi precej tedaj se naj jih vadi reda, čistote med delom in štediti stvarino, katero morajo imeti vedno v izglednem redu. Spoznajo naj, kolike koristi je ta pouk, kako jim je potreben. Učiteljica se mora pri tem poučevanju truditi in delati na to, da se učenke — in po teh tudi starši — zanimajo za pouk v ročnih delih, ker se ravno na kmetih rado trdi, da je ta pouk nepotreben za kmetška dekleta.

Res je, da so se poučevala ženska ročna dela dosedaj v nekaterih šolah kaj nepraktično in da so starši ponekod že zaradi tega kaj neradi kupovali samoučila, oziroma potrebno stvarino za ročna dela. A s stanoovitno odločnostjo, pridnostjo in poučevanjem uporabnih, t. j. praktičnih predmetov — posebno šivanja — se bode premagalo nasprotstvo kmetških roditeljev, katero je velik zadržek napredka.

V krškem okraju se pač v mnogih šolah že več let upošteva šivanje, kar se je razvidelo že iz dosedanjih razstav ženskih ročnih del učenk

krškega okraja. V zadnjem času se pa čujejo celo od nekaterih učiteljic nasveti, da bi upeljali v naše ljudske šole šivalne stroje. Izborna misel! Žal pa, da za sedaj ni izpeljiva za vse šole. Vsekako pa se smemo nadjati, da se bode šivalni stroj že v prihodnjem šolskem letu upeljal v nekatere naših večrazrednih šol.

Korist in potreba ročnih del se naj pojasnuje tudi z izgledi. Kmetško dekle ima mnogokrat kako prosto uro, v kateri ne ve, s čim bi se kratkočasila; ako pa zna kako ročno delo, se z njim lahko zabava. Primeri se tudi, da imajo v družini tu in tam kako slabotno deklico, ki ni za težko poljsko delo. Ako je izurjena v ročnih delih, si lahko s temi služi kruh. Pri ženskih ročnih delih se vadi deklica tudi potrpežljivosti, marljivosti, reda snage in varčnosti. To pa so glavne čednosti dobre in pridne gospodinje.

Pletenja, zaznamovanja in šivanja se vadijo učenke že v vsakdanji šoli. V ponavljavni šoli se naj pa posebno goji šivanje, ker je za gospodinjstvo najpotrebnejše. Sem spada: krpanje, prikrojevanje in predelavanje perila in oblek. Zlasti krpanje je zelo važno. Nikjer ni toliko raztrgancev, kot ravno na kmetih. Temu je velikokrat kriva revščina, ali nezmožnost, ali pa tudi zanikrnost. In vendar, koliko bi se lahko v gospodinjstvu prihranilo, ako bi gospodinja vsa taka dela: krpanje itd. preskrbela sama ter ne najemala za vsako malenkost šivilje! Naj bi se torej v ponavljavni šoli prav pridno kupalo in vadilo tudi v prikrojevanju. Da bodo znale učenke predpasnik, srajco tid. samostojno narediti, jim seveda ne sme prikrojiti ali vrezati učiteljica, ker od tega ne bi imele učenke mnogo koristi. Vsaki del perila naj se poskusi prikrojiti najprej s papirjem. To ima dvojno prednost: a) ni nevarnosti, da bi se blago napačno razrezalo in pokvarilo, ko bi se vzeta mera precej prenesla na blago, b) deklica ima vzorec, ki ga lahko tudi pozneje porabi. Prav bi bilo, dasi je ogromno dela, da učiteljica prikrojene papirnate vzorce pregleda doma, predno deklice vrežejo po njih blago. Zelo umestno bi bilo, da je določen daljši čas za ročna dela in ne, kakor po nekaterih krajih, po pol ure. Za tako kratek čas se niti ne izplača nositi dela s seboj. Poučujmo torej ženska ročna dela v ponavljavni šoli vsak drugi teden po eno uro.

Pri prikrojitvi naletimo še na neko drugo težkočo: naše šolske klopi namreč niso nikakor primerne za vrezavanje. Neobhodno potrebne bi bile vsaj vodoravne in toliko široke mize, da bi bilo mogoče ozko tkanino razprostreti. Jako dobro in koristno bi tudi bilo, da se vadijo učenke v predelavanju perila in oblek. Vsaka varčna gospodinja bi morala to znati. Koliko prihrani, če zna narediti iz svoje ponošene, a vendar še rabne obleke, obleko otrokom! Zato jih vadimo v tem v ponavljavni šoli.

Glede ženskih ročnih del so nam izdali sedaj druge predpise. Točke tega predpisa se glase:

1. pouk v ženskih ročnih delih se mora začeti na vseh kategorijah ljudskih šol v drugem šolskem letu;

2. na nerazdeljenih trirazrednih ljudskih šolah sta določeni dve, na pet- do osemrazrednicah po eno uro na teden za ročna dela.

V ostalem določuje normalni učni načrt za ročna dela za vse kategorije in razrede isto število ur, kot prej.

3. s šivanjem je na vseh ljudskih šolah začeti v petem šolskem letu;

4. mreženje ter izšivanje mreže se na 6—8-razrednicah opusti. Čas, ki se je s tem pridobil, se mora porabiti za šivanje, krpanje in mašenje raztrganega perila;

5. sestaviti se morajo podrobni učni načrti za ročna dela vseh ljudskih šol. Pri sestavi teh načrtov se je ozirati:

a) da se učna tvarina razdeli natanko po razredih (skupinah, oddelkih);

b) pričeti je s kvačkanjem, a isto omejiti na najpotrebnejše;

c) posebno važnost je polagati na pletenje in šivanje. Pletenje, oziroma pripletanje, vpletanje in mašenje nogavic je vaditi v vseh razredih. Šivanja se naj uče učenke le na praktičnih predmetih. Tudi krpanja bi se naj učile le na strganem perilu. Ravno tako mašenja nogavic;

d) zanjajo se samo proge, ki služijo potem za okras lastnoročno izdelanega perila;

e) belo vezenje, pri katerem so predvaje neobhodno potrebne, vadi se samo na višje organiziranih šolah v zadnjem šolskem letu;

f) zaznamovanje s križci se uri na zaznamenci. Pouk v tem je kolikor možno omejiti;

g) sploh se naj izvršujejo le predmeti praktične vrednosti. Raznih pentelj in vbadov se naj priuče na koristnih (uporabnih) predmetih, ne na vzorčnicah ali vajenicah, katere je opustiti.

Da na mnogih šolah ni dovoljnega uspeha v ženskih ročnih delih, je temu dostikrat krivo preveliko število učenk. Kadar je pri tem pouku v enem razredu več nego 40 učenk, tedaj je tak razred za ta pouk razdeliti v dva oddelka (§§ 6, 7 š. i. u. r.).

Glede nabave potrebščin za ročna dela revnim učenkam, naj bi skrbel krajni šolski svet. V posnemanje se priporoča navada nekaterih krajin šolskih svetov, ki postavljajo v proračun o stvarnih šolskih potrebščinah potrebni iznesek za delavno tvarino za ročna dela ter jo razdele revnim učenkam.

Ti predpisi bodo pa našim učenkam le koristili tedaj, ako se bodo točno izpolnjevali. Neobhodno je vendar potrebno, da si pridobi vsaka učiteljica primerno izurjenost v prikrojevanju perila itd. Umestno bi bilo torej, da se priredijo v to svrho nadaljevalni tečaji. Saj se tudi učitelji učijo na učiteljišču v poljedelskem pouku in vendar se pozneje vdeležujejo poljedelskih nadaljevalnih tečajev.

II. Kuhinja.

Deklica mora biti vzgojena za gospodinjstvo, znati mora samostojno gospodinjiti, to je njena dolžnost. K prvim gospodinjskim vedam spada gotovo kuhar. Gospodinja, ki kuhati ne zna, potroši mnogo preveč, poleg tega se iz dobre tvarine pripravlja netečne jedi!

A s kuhinjo je pač križ! V šoli učiti bi bilo to skoro nemogoče; zakaj navadno ni kuhinj na razpolago in troški bi bili tudi veliki. Izvršiti bi se dalo mogoče to, da bi se ob gotovih dneh preselila šola v privatno kuhinjo. Da bi se troški pokrili, bi bilo treba potrkati pri ljudeh, naj bi prispevali vsaj v naturalijah. Kuhinjo naj bi sicer vodila učiteljica, a pomagala naj bi ji še kaka dobra kuharica. Ne bodem pravila, kaj se naj kuha in kako se kuha — to se opravi po potrebi pri pouku o kuhinji. Da pa mora biti kuhinja vzorno urejena, je samo ob sebi umevno. Lepo bi bilo, ako bi se dalo to izvesti, a za sedaj je to še nemogoče! Zadovoljne smemo biti, da pri nas dosežemo v ročnih delih mnogo lepše uspehe kakor doslej. Upajmo vendar, da sčasoma dobimo tudi pri nas šole, kakor so n. pr. v Švici, Danskem, Švedskem itd., v katerih se učenke poučujejo v šivanju, kuhanju itd.

III. Pranje in likanje.

Z likanjem bi bila stvar veliko lažja, ker se lahko praktično pokaže. Dobro je, če se deklicam pokaže vse vrste perila, kako se lika in zloži. Vsakdo je gotovo vesel, če gleda lepo oprano, zloženo in urejeno perilo v omari. To vpliva veliko na estetični čut, katerega vzbuditi in gojiti mora šola.

Kar se tiče pranja, se lahko omeni v zvezi z likanjem. Glede perila bi bilo svetovati, da se bolniško razkuži! To pa se naredi najprimitivnejše in najcenejše, da se dobro prekuha.

Seveda mora biti učiteljica — kar je tako samo ob sebi umevno — najprvo sama vseh teh del: kuhanja, likanja itd. zmožna, da potem pokaže vse to učenkam in jim tako vzbudi veselje do dela.

Kjer so mlekarne ali slična gospodarska društva, bi bilo kaj umestno, narediti tja nekoliko izletov in se tako seznaniti z najvažnejšimi stvarmi. Gotovo se obnesejo taki izleti dobro; zakaj že vzorni red in snaga, ki navadno vladata tam, dobro dé očesu in dostikrat je narejen takoj sklep, imeti tudi tako snažno doma.

IV. Red in snaga.

Če stopiš v zanemarjeno kmetško hišo, kjer sta nemarnost in zani-krnost doma, ti vdari v nos neprijeten duh. Poglej po kotih! Tu kup cunj, tam zopet kup črepinj in druge take ropotije. Tla so vsa smetna in mogoče še niso bila umita, odkar stoji hiša. Šipe v oknih so motne in na nekaterih krajih celo zakrpane in zalepljene s popirjem. Na mizi je polno krušnih drobtin, katere obira roj muh. Otroci iz te hiše so tudi skrajno zanemarjeni. Umazani in raztrgani pridejo v šolo, da se Bogu smili! Deklice niso navadno počesane in redkokdaj brez golazni. Iz tega sledi, kako važen je nauk o snagi in redu v ponavljavni šoli. Deklicam se naj pri vsaki priliki priporoča snažnost in zopet snažnost, ki toliko vpliva na duševni razvoj družine. Dobro nam bode služila v pripravo k temu pouku učna slika »Red in snaga«.

V. Higijena.

Vsekakor važen je gotovo tudi pouk v higijeni. Pri današnjih razmerah je treba res resno misliti, kako odpomoči veliki nevarnosti raznih bolezni, ki provzročijo toliko gorja. Zato je treba učenke navajati v prvi vrsti, kakor že preje rečeno, na red in snago, ki zabranjujeta vstop skoro vsem boleznim. Na kmetih je v tem oziru res žalostno; zlasti pri revnejših družinah. Pometa se malokdaj, prahu se tudi ne briše, zračni pa kaj malo, ali pa sploh ne. Tega se zlasti ogibljejo ljudje pozimi. Zato jim je treba razjasniti škodljivost slabega in sprijenega zraka, ki lahko postane smrtonosen. Prah tudi škoduje plućam, očem in ušesom.

Pri tej priliki se tudi omeni vpliv alkohola z ozirom na srce, pluća in želodec, zlasti pa vpliv na živčevje. Priporoča naj se vzdržnost alkoholnih pijač. Na kmetih, zlasti tu pri nas na Dolenjskem, se že majhne otroke zaliva z vinom in pripetilo se je včasih, da je prišel otrok pijan v šolo.

Zato naj bi deklice kot pestunje strogo pazile na to, da se ne bi dajalo otrokom opojnih pijač.

Veliko gorja povzročajo v človeštvu zobne bolezni, ki imajo sedež v slabem zobovju. Vpeljati bi torej kazalo vsaj že v ponavljavni šoli ščetke za zobe. V drugih državah je to že vpeljano. Snaženje zob bi zabranjalo gnjilobo zob in s tem različne zobne bolezni.

Dalje bi se naj jih seznanjalo z otroškimi nalezljivimi boleznimi. V ta namen bi si naj nabavile vse šole stenske podobe, na katerih je popis in slika vsake take bolezni. Na ta način bi se gotovo skrčilo število žrtev, ki padajo tako zelo pod smrtno koso.

Gotovo bi bilo tudi umestno, opozoriti jih na nevarnost, ki nam preti pri uživanju surovega prekajenega mesa. Kaj lahko se namreč človek pri tem naleze trakuje.

Seznaniti bi bilo treba učenke z nekaterimi najvažnejšimi rastlinami, ki nam služijo v zdravilstvu n. pr. lipovo in bezgovo cvetje, žavbelj, meta, kamelice, borovnice itd. Razloži se jim tudi, kako se ti čaji kuhajo in pripravljajo. Korist vode se naj omenja posebej. Če imamo bolnika v hiši, mu je treba vestne postrežbe. V ta namen bi gotovo prav dobro služila tako pri pouku učiteljstvu, kakor učencem dr. Alojzij Homannova knjiga: »Postrežba bolnikom«, katera bi se naj nahajala v vsaki hiši. V primerni priliki torej uporabimo učne slike: »Zrak«, »Kako omejiti nalezljive bolezni?«, »Škodljivost opojnih pijač«, »Domača lekarna«, »Voda« itd.

VI. Gojenje cvetic.

Nežni dekliški čut ljubi pred vsem cvetice. V šolskih sobah naj bi torej ne bile nič nenavadnega.

Kako slikovit je pogled na snažno, priprosto kmetsko hišo, pred katero je pisan vrtec! Kako prijazna hiša sama, kjer kimajo na oknih lepo rdeči klinčki in drugo pisano cvetje! V mestih se celo razpisuje nagrada za lepo okrašena okna in balkone. Na kmetih pa naj tekmujejo deklice med seboj.

Pri vsaki šoli je šolski vrt, kjer se dečki vadijo poljedelskih del, sajenja in cepljenja dreves in trt itd.

Za deklice najbolj važen oddelek v šolskem vrtu pa je oddelek za cvetlice in za zelenjavo. Peljimo torej večkrat učenke v šolski vrt. Ne zabimo tudi, da predpisuje dokončni šolski in učni red, da se naj za dela pri cvetlicah in v oddelku za zelenjavo privzemajo učenke. Gotovo jim bode to delo v veselje in korist. Ne bojmo se truda, ne plašimo se trpljenja, vadimo deklice delavnosti, štedljivosti, reda, snage in sploh vseh čednosti, da jih privedemo do tega, da bodo enkrat vzorne gospodinje.

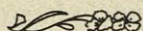
Teze:

1. Ponavljavna šola naj bode učenkam pripravnica za vsakdanje življenje, zato se naj goji v tej šoli pred vsem gospodinjski pouk;

2. ker sta v ponavljavni šoli določeni za svetne predmete le dve uri na teden, skrbi se naj že v vsakdanji šoli za primerno podlago k temu pouku;

3. pripravo k gospodinjskemu pouku nam olajšajo učne slike v »Zbirki učnih slik za ponavljavne šole«. Kolikor jih še nedostaja, se naj dopolnijo v drugi zbirki učnih slik za ponavljavne šole;

4. jako umestni bi bili tečaji za gospodinjski pouk, v katerih bi naj učiteljice izpopolnile znanje v tej tako važni stroki.

Kako privabimo ptice z valilnicami v sadovnjake?

Poročal na zborovanju pedagoškega društva ravnatelj Aleksander Lunaček iz Št. Ruperta.

Spoštovane gdč. tovarišice, dragi tovariši!

Dan na dan slišite: »Učiteljstvo na krov! Ven med ljudstvo, med katerim živite in delujete! Izkažite se mu neobhodno potrebne! Ne poučujte in vzgojujte samo v šoli, temveč pomagajte tudi odraslim s svojim znanjem na gospodarskem in socialnem polju in želi boste priznanje, spoštovanje, ljubezen in — tudi plačilo. Pomagajte ljudstvu in ono vam bo pomagalo! Ne zapirajte se v svoje sobe in ne odtegujte se ljudstvu, ne preslišite njegovega klica!«

Splošno deluje vsak ljudskošolski učitelj in učiteljica že popolnoma zadostno, ako izvršuje svoje dolžnosti v šoli in zunaj nje, da poučuje in izobrazuje mladino, da jej da podlago za nadaljno izobrazbo, brez katere ni napredka, ni blagostanja. Toda v današnjih časih, v dobi elektrike, to ne zadostuje. Lotiti se moramo dela tudi pri posameznih občekoristnih strokah, da čim prej vidimo in dosežemo sad svojega truda. Priznati se mora, da je učiteljstvo, ki je pričelo prvo delovati za ljudstvo. Tu vidimo

tovariša, ki se trudi v svojem kraju povzdigniti sadjarstvo in s tem vir dohodkov svojim občanom, drugi se trudi povzdigniti vinoградništvo, tretji mlekarstvo ali sploh umno živinorejo, travništvo, oni čebelarstvo, umno gospodarstvo, pletarstvo ali kako drugo obrt, mnogi pospešujejo varčevanje s snovanjem hranilnic in delujejo pri teh ali drugih koristnih in kulturnih društvih, tu in tam se trudi tovarišica pospešiti umno gospodinjstvo itd., itd.

Tudi mi, in nobeden izmed nas ne sme zaostati, delujmo z vsemi svojimi močmi za ljudstvo. Saj smo zaradi njega tu! Lotimo se dela, kjer ga je najbolj treba, kakor že naneso potrebe. In ker živimo med kmetским ljudstvom, delujmo za tega in ne samo. »kar veleva nam stan«, kar more mož, pa ne samo mož, temveč tudi vsaka ženska, ki je prevzela poklic možkega, tedaj tudi učiteljica, saj ima ona iste dolžnosti, isti interes, kakor njen možki tovariš.

»Za božjo voljo, kaj pa ima to dolgovezno besedčenje opraviti s ptičjim valilnicami!« ne znate prekiniti. Prosim potrpljenja, takoj pridem na to.

Da povzdignemo ljudsko blagostanje, storimo posebno veliko s tem, da naše poljedelce obvarujemo škode, da ž njo ne zmanjšajo svojih dohodkov, katere mu lahko daje njegovo rodovitno zemljišče. In koliko kvare mu narede na vrtu, v sadovnjaku, na polju, v vinogradu, gozdu, razne gosenice, nevidni hroščeci in črvi in vsakovrsten mal mrčes! Na tisoče in tisoče škode vsako leto! In kdo naj to zabrani? Kmet? Li more on stikati z drobnogledom v roki po svojih sadovnjakih, sečeh, plotovih in drugod in pokončavati drobno in skrito škodljivo zalego? Visoki gospodje pri zeleni mizi so sicer sklenili in to ukazali, a teh sicer lepih postav kmetič ne izvršuje. Zakaj ne? Zato, ker jih ne more, ker je absolutno nemogoče, da bi on tisoče, dà, milijone drobnega, koma ali celo nevidnega in skritega mrčesa zatrl. Za to delo so pripravne in izurjene naše drobne ptičice. Toda z žalostjo opazujemo, da je teh kmetovavčevih pomočnikov, koristnih ptic, vedno manj, a tolikanj več škodljivega mrčesa. Dokazano je dejstvo na suhih opazovanjih, da tam, koder je mnogo ptic, ni škodljivih gosenic, črvov itd. in obratno. To razloževati in dokazovati vam ni potreba, bi bilo razžaljivo, ker še priprost človek uvideva veliko korist drobnih ptic. Gojitev ptičic in pospeševanje njihove razmnožitve pospešuje kmetovo in narodovo blagostanje. Krenimo tedaj tudi na to še neobdelano polje. Poprimimo se tudi tega dela osobito še raditega, ker je lahko in mimogrede izvršljivo, ne povzročuje truda, še manj težav, pač pa nam dela veselje, nas le razvedri.

Smo li v tem oziru že kaj storili? Marsikateri(a) morda s tem, da je kaznoval hudobnega učenca, ki je razdiral ptičja gnezda — in ne mnogo več. Ali je opaziti po naših krajih, da se je krilati rod pomnožil vsled našega prizadevanja? Žal, da je odgovor negativen. In vendar bi lahko ravno mi učitelji mnogo in več ko kdorkoli drugi storili. In ne samo učitelji, temveč tudi naše gospodične tovarišice — in te še posebno. Sicer imajo

one nežne roke, a zato tudi nežno in čuteče srčece, usmiljeno do vseh bitij — in nje naj bi ne ganila nemila usoda poginjajočih krilatih pevcev?

A kako naj jih varujemo, negujemo in razmnožujemo? (Ptičice namreč, ne gospodične!)

Splošen odgovor je kratek:

1. s tem, da jim damo pogoj za njihov obstanek, in 2. da jih varujemo pred sovražniki.

Preden o tem razpravljam, se mi vidi potrebno omeniti še to-le:

Ker sami malo ali nič ne dosežemo, moramo dobiti pomočnike, sodelavce, širšo maso, t. j. ljudstvo moramo zainteresirati in je pritegniti k sodelovanju.

Kako storimo to?

Bilo je v ponedeljek 9. dne meseca novembra. Črez noč je zapal prvi sneg in usipal se je tudi vse jutro, ko so prihajali otroci v šolo. Ste jih opazovali in videli kakšni so bili? Žalostni in izmučeni? Kaj še! Res, zasneženi, a živahni, veseli, zardelih lic in iskrečih se oči so prihajali. Ko stopim v šolsko sobo, sem uvidel takoj ves položaj. Te življenja polne obrazy, ki jih je tako mogočno razburil in vzradostil prvi sneg, te odprte duše naj sedaj morim s suhoparnim računstvom, ki mi ga ukazuje gojiti urnik na mrzli neobčutni šolski steni? Zazeblo me je v srce. A otresel sem se neprijetnega čuta, olajšala me je misel: »Saj gospoda nadzornika ni tu in danes ga ne bo!« Proč z računstvom, vsaj sedaj ne, to uro ne, časa je še dosti za to; pričnem s tem, česar je polna duša izročenih mi učencev.

Vprašam jih: »Kaj vas je danes tako vzradostilo?« Na to vse polno radostnih vzklikov: »Sneg, prvi sneg, lepa bela nova okolica, padajoče snežinke, brodenje po mehkem snegu, sankali se bomo« itd. — »Prav, učenci, da ste veseli, saj ste lahko, ker pridete iz tople sobe, ste gorko oblečeni, vam sneg in mraz ne pride do živega in pridete zopet v toplo šolsko izbo. Lahko vam. Ali bi se pa veselili, če bi bila zdaj naša soba mrzla in bi vam doma skozi mrzlo stanovanje brila ostra burja? Bi se, vsi prezebli, še veselili prvega snega in nastopivšega se mraza? O, ne, ne! Bodimo tedaj hvaležni onim, ki so nam preskrbeli gorko stanovanje, toplo obleko, da ne občutimo nič mraza in nam je dobro in prijetno! A vedite, ljubi otroci, da niso vsi ljudje tako srečni in veseli, kakor ste vi danes. Mnogi s skrbjo in strahom zrejo v te padajoče kosmiče in na lepo zasneženo okolico. Mnogo roditeljev nima drv, da bi ž njimi ogreli mrzlo izbo, mnogo je revčkov, ki nimajo niti stanovanja, niti hrane, ki bodo trpeli mraz in glad vso zimo. Smilijo se nam. Radi bi jim pomagali, kaj ne! Prav je to, a vi ne morete, ker ste premajhni in nimate sredstev; pa ko boste veliki in imeli kaj, boste jim radi pomagali. A že sedaj, čeprav nimate ničesar, lahko mnogo storite in izkazujete usmiljenje. Mnogo je revčkov, mnogo bitij, ki nimajo gorkega stanovanja, ničesar jesti, ki umirajo, poginjajo od mraza in glada, a mi jim lahko pomagamo in jih otmemo strašne smrti. Ti trpeči revčki so naši drobni ptički, ki so nam vse poletje

prepevali in pokončavali gosenice, črve, škodljiv mrčes. Tem ubogim sirotam pomagajmo! Prihajale bodo sedaj k nam lačne in prezebajoče. Dajmo jim hrane, natrosimo jim drobtinic, zrna in kar nam ostane na mizi ali odpade ž nje, da si napolnijo prazne želodčke in zadobijo dosti moči, da prebijejo mrzlo zimo in nam potem spomladi zopet hvaležno prepevajo in pomagajo pokončavati škodljive žuželke. Varujmo in branimo jih! Pustimo jim, da pridejo pod naše kozolce, pode, na naše vrtove. Tudi na šolskem vrtu naj se naselijo. Zato jim hočemo tu in doma pripraviti suh prostorček, kjer bodo vso zimo dobivale potrebno jim hrano. — Pripravljeno imam za nje že malo hišico. Pridite vsi, ki ste blizu šole in vam dovolijo roditelji, danes popoldne k meni, da mi pomagate na šolskem vrtu postaviti to ptičjo hišico, kjer bomo čez zimo krmili stradajoče ptičke. Kdor ima doma odveč kaj zrna, semena solnčnih rož, buč, in to dovolijo roditelji, naj prinese seboj nekoliko zrn.

In glejte! — Prišli so vsi otroci iz Št. Ruperta, dva celo precej oddaljena! . . . Eni so prinesli konoplje, drugi prosa itd., nekateri kar cel zavoj, tako da sem moral preveliki dar odvrniti, in da niso bili žalostni, jim dovoliti, da naj to uporabljajo sami in pri-rašajo po malem itd. Mičen je bil potem dogodek pri postavljanju ptičje hišice-krmilnice in neprisiljen pogovor veselih otrok. Pri tem so izvedeli, da kruhove drobtinice brž skisajo, so potem ptičicam nevarne, katera hrana jim najbolj prija itd. . . .

Črez nekoliko dni, ko grem skozi domačo vas, zagledam, prijetno iznenaden, tako hišico na drevesu bližnjega sosedovega vrta. Senica in ščinkovec sta poletavala okrog in čopkasti škrjanček je zobal iz deščice pod strehco.

In kdo je to naredil? Mala deklica-učenka. Sicer ne s svojimi rokami, pač pa z usmiljenim srčecem, s katerim je preprošila očeta, da jej je napravil to preprosto malo tičnico-krmilnico.

In isti dan ni računstvo prav nič trpelo. Res, malo manj časa smo računali, a zato so učenci s tem večjim veseljem in pridom izračunali koliko črvičkov požre seničica na dan, na teden, v celem letu, koliko ves njen zarod, in objednem so izpoznali nje veliko vrednost in da zasluži našega negovanja.

Zakaj pripovedujem to?

Zato, da vidite, kako lahko in uspešno učitelj(ica) izrabi kakor to priliko tudi vsako drugo. Ni treba izbranih, lepo donečih besed! Ako prihaja to učitelju iz srca, najdejo njegove priproste besede pot v odprta otroška srca, in ako jim dá potem še izgled, kako je to udejstviti, kar jim je priporočal, tedaj povleče s seboj to maso odprtih otroških duš in ima jih tam, kjer jih hoče imeti; on doseže svoj namen: pridobil si je pomočnike, ptičkom dobre prijatelje, neutrudne delavce za pospeševanje kmetovalcu potrebnega ptičjega rodu.

In ako porabimo v ta naš namen vsako priliko, ne le v šoli, temveč tudi zunaj nje, v prijateljskem razgovoru z odraslimi, v družbi itd., in sto-

rimo to vsi, vsaka učiteljica, vsak učitelj, tedaj dobimo kmalu mnogo pomočnikov, sodelavcev po vseh občinah, kjer deluje učiteljstvo, pritegnemo širšo maso, ljudstvo, da v skupnem delu razmnožimo število koristnih ptic. In zopet bodo naša tiha polja, logi in gozdi odmevali od veselega ptičjega petja in kmetovalec ne bo več tožil o škodi, ki mu jo sedaj proizvrača neštevilni mrčes.

S tem, da zainteresujemo in pridobimo maso, da ljudstvo samo krmi ptičice v zimskem času, smo storili jako veliko, ker največ ptic pokonča glad po zimi, osobito v dneh, ko je s snegom zametan vsak kotiček in vsaka špranjica, ko obdaja led in zledica naša drevesa, vsako vejico da naše stalne žuželkojedne ptice ne morejo dobiti živeža. In če traja tako vreme le nekoliko dni, pogine na tisoče koristnih ptic. Ob takih zimskih dneh je tedaj krmljenje neobhodno potrebno.

Stopimo korak dalje.

Znano vam je, da je napredujoča človeška kultura največja sovražnica prostim pticam. Uravnavajo se z gostim drevjem in visečim grmovjem obrastene reke in potoki, človeku nepristopna močvirja se umikajo zelenim travnikom, grmovja plodnemu polju, gozdovi izginjajo, a v ostalih nasadih ni več mesta starim votlim drevesom. In ravno taka drevesa so prebivališča najkoristnejših ptic, duplarjev, ki gnezdijo in se množe le v duplih. To ptičjo sovražnico, napredujočo kulturo, zadrževati, bi bilo nezmislno, pač pa moramo ptičicam dati nadomestilo, dati jim moramo in moremo vzete pogoje za njih obstoj, in ta njih življenjski pogoj so valilnice.

Že mnogoteri ljubitelji ptic so pričeli izdelovati umetne valilnice in jih pticam razobešati po svojih vrtovih, po drevesih na prostem in v gozdu. Toda večinoma so visele prazne, ptice jih niso zasedle, k večjem nadležni vrabci in pa še škorci, koder so že naseljeni in navajeni. Ni pa bilo mogoče privabiti najkoristnejših duplarjev: vseh vrst senic, plezavčkov, brglezov, vrtoglavk, detlov, malih in velikih žoln, mušjekov itd. Kako ta nedostatek odpraviti, trudil se je 20 let poseben ljubitelj koristnih ptičic, neki veleposestnik na Westfalskem, vitez Berlepsch. In našel je vzrok nedostatka. Opazil je, da vse ptice-duplarji prav rade zasedejo od žoln narejena in zapuščena bivališča. Zato je intenzivno opazoval življenje vseh vrst žoln, malih in velikih, osobito pa uredbo njihovih bivališč. Nebroj njihovih lukenj — gnezd — je pregledal in premeril in posrečilo se mu je naposled napraviti umetne valilnice, ki so posnete popolnoma po naravi in odgovarjajo vsem zahtevam teh glede stanovanja tako izbirčnih duplarjev. Ustanovila se je velika tovarna, kjer po njegovem navodilu izdelujejo take valilnice po primeroma nizki ceni.

Izdeluje se šest vrst takih po naravi posnetih valilnic. Prvih pet vrst je namenjenih izključno pticam duplarjem, zadnja pa polduplarjem.

Prva najvažnejša vrsta, najmanje oblike, je namenjena najmanjšim ptičkom duplarjem, kakor so: čopkasta, plava, dolgorepa, močvirna in gozdna senica, dalje za plezavčke, vrtoglavke, brgleze, detle in male

pisane žolne, za črnega mušjeka in vrtno rdečerepko. Uhod v valilnico je okrogel — kakor pri vseh teh valilnicah — s premerom 32 mm, kar odgovarja velikosti, obsegu života, teh ptic.

Druga vrsta z uhodom 46 mm je namenjena srednjim pisanim žolnam, veliki senici, škorcu in večini prej imenovanih.

Ti dve vrsti sta najvažnejši; zakaj tretja vrsta je namenjena le zeleni in sivi žolni ter izredno koristni smrdokavri. Premer uhoda pri tej valilnici meri 60 mm.

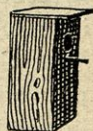
Četrto vrsto z uhodom 85 mm v premeru zasede tudi smrdokavra in pa zelena vrana, postovka, kavka, čuk in druge sove.

Peto — ležečo vrsto — ne priporočam, ker je le za hudournika, ki pa pokončuje tudi čebele.

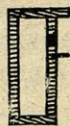
Šesta vrsta — majhne oblike — je zopet priporočljiva, ker je namenjena za polduplarje. Uhod ni majhen in okrogel, temveč ima veliko štirioglo odprtino. V teh gnezdiho: hišne rdečerepke, pastarice in sivi mušjaki. (Pojasnjuje se na objektih.)

Da ne bi tudi vas kateri brezuspešno obešal nič ali malovredne valilnice, naj povem še tole:

Tale štirioglata hišica je popolnoma ničvredna, ker takih ptičjih stanovanj v naravi ni. Duplarji je ne zasedejo, pač pa vrabci in morda še škorci, ako so že v kraju vdomačeni, sicer tudi ne.

Ta druga je izdelana iz debla, po vnanje naravni posnetek — dobil sem jih nekaj od »Društva za varstvo živali v Ljubljani«. Duplavica si jo pač ogleda, toda za stanovanje si je ne izvoli, ker nje notranja uredba ne odgovarja zahtevam duplarjev. Morda jo zasede razen škorca še kaka rdečerepka. Deblo je izvrtano v obliki pravilnega cilindra, kakor druge cevi, kar ni naravno. Razen te največje hibe ima še druge napake, kakor: pretanke stene, ravno in pretanko dno, luknja znotraj nima opirališča za ptičje noge itd.

Da ptice duplarice po vrtovih in logih razobešene valilnice zasedejo, morajo biti valilnice:

1. narejene iz popolnoma suhega lesa, posekanega pozno v jeseni (sicer razpoka), in iz enega kosa, ki se ga mora držati lubad;

2. notranjost mora biti popoln posnetek naravnih žolnin stanovanj, ne le kar se tiče uhoda, temveč tudi notranje uredbe. Znotranji prostor je podoben steklenici ali svetilkinemu cilindru. Proti dolenjemu koncu razširjena luknja ima zaokroženo, gnezdu podobno in ne ravno dno, ker vsi duplarji ležejo jajca na gola tla svojih bivališč;

3. imajo duplarji v notranjosti bivališča nekake opore za njih plezanje; zato imajo te valilnice v sredini pod uhodom tri v krogu zarezane robove;

4. morajo biti stene vsaj 6—7 cm debele in močno (ne pridejano) dno, da se ne izpreminja temperatura in da nimajo valilnice nikake akustike, ker sicer pri najmanjšem bobnenju ali glasu zbeži ptica, ki je komaj notri pokukala. Debele stene morajo slednjič biti tudi zato, da duplar svoje bivališče lahko razširi, ako se mu vidi potrebno, slediti svojemu naravnemu nagonu k tesanju;

5. na dno se nasuje — mesto ostankov ptičjega tesanja — malo smesi iz prsti in žaganja.

Vseh teh znakov nimajo naše prejšnje umetne valilnice. Ako tedaj hočete imeti uspeh s ptičjimi valilnicami, morate nastavljeni take, ki popolnoma odgovarjajo naravnim nagonom teh ptic-duplarjev. Naročiti je tedaj treba nekoliko teh po naravi posnetih valilnic in ne dvomim, da se najdejo po naših občinah samouki, ki bodo za malo ceno izdelovali enake valilnice, saj je znano, kako »kunštni« so Kranjci.

(Tudi jaz sem jih za prvo silo naročil — seveda sem bil tudi tako »kunšten«, da ne iz svojega suhega žepa — in sicer iz tovarne H. Scheid v Bühren na Westfalskem, kjer se po navodilu in pod nadzorstvom v začetku imenovanega viteza Berlepscha izdelujejo take valilnice. Na kričeče reklame mnogih tovarn ni mnogo dati, ker se dobi le slabe izdelke.)

Cena majhnih valilnic (1, 2, 5 in 6) je 70 do 90 h, večjih (3 in 4), ki pa niso tako potrebne, pa po 2 K 40 v. Ker jih še silno podraži voznina in colnina, je zelo želeli, da bi se take valilnice izdelovale na Kranjskem, ker le potem je mogoče jih splošno razširiti.

Mnogo bi bilo povedati, kako se razobešajo te valilnice. Hočem biti prav kratek.

Razobešajo se:

1. pozno v jeseni (najbolje meseca novembra), da jih duplarji, ki jih privabimo s krmljenjem, še po zimi zasedejo, ali zgodaj pred pomladjo (januar in februar, v sili tudi marc). Med poletjem ne;

2. ne na preveč posamič stoječa drevesa, temveč bolj na krajih, z drevjem ali grmovjem obrastenih — osobito v začetku;

3. v primerni visokosti. Najprimernejša povprečna visokost je 4—5 metrov, vendar zasedejo valilnice v visokosti

2—4 m vse vrste senic (so pa tudi slučaji, da vale senice celo le 1 m nad tlom in nižje);

3—4 m in višje: hišna in vrtna rdečerepka in sivi mušjek;

4—8 m siva pastaričica;

7—8 m plezalček, male pisane žolne, črni mušjek;

5—10 m in višje vsi drugi.

Valilnice ne smejo biti preblizu skupaj, kakih 20 korakov narazen in praviloma ena na drevo, ker hoče vsak par imeti svoj določeni okoliš.

Različne vrste ptic gnezdiijo tudi bližje skupaj, škorci na primer po več parov na enem drevesu.

Brglezi, plezavci in večje žolne ljubijo bolj gozd; zelene, sive in male pisane žolne bolj odprte lege in vrtove; smrdokavra ni izbirčna (rada je blizu pašnikov); sivi mušjeki, vrtne in hišne rdečerepke in sive pastaričice pa ljubijo bližino človeških bivališč;

4. obešajo se valilnice navpično ali da vise malo naprej, ne pa nazaj, da ne zateka voda (dež) v znotranjost. Duplarji nazaj visečih valilnic ne zasedajo, če pa, pogine mladi zarod vsled vlage in mokrote. Ako je valilnica malo na desno ali na levo nagnjena nič ne de;

5. uhod naj bo obrnjen proti jugovzhodu (kakor pri čebelah);

6. morajo biti valilnice čvrsto pritrjene, da se ne majejo;

7. ne pod kapom. Težke valilnice (3 in 4) se lahko naslonijo na kako vejo pod njimi;

8. dobro je, če so zasenčene, t. j. nekoliko skrite v vejicah;

9. pritrdi se jih naj z žebli — vijaki in ne z žico. Žebelj drevesu ne stori škode, ako ne doseže svrža, žica se pa zaje v lubad posebno pri hitro rastočih drevesih.

Kakšne priprave je treba imeti, (lestvo, vrv, pas, kladivo, klešče, žeblje), da se razobesijo te težke valilnice, bo vsak lahko sam »pogruntal«. Gospicam-tovarišicam seveda odsvetujem, da bi one to izvrševale. Vzroki so tehtni, a ker očitni, jih ne navajam. Dobiti si pač morajo pomočnika.

Ves trud z valilnicami pa bo brezuspešen, ako omenjenih ptic ne varujemo pred gotovimi, vsaj najhujšimi sovražniki. Najhujša pa sta po naših vrtovih mačka in vrabec.

Koder mačka hodi, tam ne bo ptic-duplavic. Mačka na vrtu in polju ni več koristna, ampak škodljiva. Mala korist, da kako miš na polju vjame, ne odtehta velike škode, ki jo naredi s tem, da uniči večji ptičji zarod v okolici.

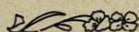
Ako hočemo imeti koristne ptice po vrtovih in v valilnicah, ne trpimo tam mačk — pa tudi vrabcev ne; zakaj vrabci male, slabotnejše ptičke naravnost napadejo, tudi pokončajo in izmečejo iz valilnic mlad zarod, večje duplarje pa z nadležnostjo svojo preženejo, ker jim ne dajo mir. Valilnice pa zasedejo sami. Tedaj tudi vrabcev ne smemo trpeti v krajih, kjer imamo valilnice. Vrabca glede koristi ni niti primerjati z duplarji. Obče je znano, da je poljski vrabec škodljiv, pa tudi domači vrabci napravijo — ne le po mojem nemerodajnem, temveč po mnenju mnogih ljubiteljev ptic in raziskovalcev — več škode nego koristi, ker ne uničujejo le žitna in poljska semena, temveč tudi spomladi srborito odtrgavajo popje na sadnem drevju. Sicer pa se ni bati, da bi prekanjene vrabce zatrli. Ako jih pričnemo na teh krajih, koder so valilnice, pokončavati ali loviti, to brž zapazijo in se umaknejo drugam.

Hudi sovražniki malih ptičic so tudi malopridne srake, v gozdu šoje in žalibog da tudi sicer koristna podlasica. Tudi škodljivih velikih (sivih) srakoperjev, po okolnostih tudi malih (rjavih) in vran ni trpeti pri valilnicah. Predno končam, ne morem reči drugega nego tole:

Kaj nepopolno je to moje izvajanje. Prej omenjeni ljubitelj ptic, veleposestnik plem. Berlepsch, je uspeh svojih 20letnih opazovanj in raziskavanj objavil v krasni, zlata vredni knjižici: »Der gesammte Vogelschutz . . .« Halle a. d. Saale. Malo je knjig in knjižic, ki bi bile tako jasno, plastično in prepričevalno pisane ko le-tà. Meni je njegovo jasno pripovedovanje z nepobitnimi dokazi seglo v srce in njemu se imam zahvaliti, da bom zastavil v svojem delokrogu vse svoje sile v varstvo, pospeševanje in razmnožitev naših krilatih pevcev, zato rečem vsakemu izmed vas:

»Pojdi in stori tudi ti tako!«

Kako se naj goji v ponavljavni šoli veselje do poljedelstva in ljubezen do domače grude.

Poročala na okrajni učiteljski konferenci za litijski okraj učiteljica Marija Tomc iz Sv. Križa pri Litiji.

Slavni slovenski pedagog pravi: »Ponovilne šole medlijo in brez vsakega sadu ostajajo, ter so podobne lačnim delavcem, katerim se od same lenobe ne ljubi ne jesti, ne delati.« Prav govori. Naša ponavljavna šola medli in ostaja večjidel brez sadu; in zakaj? Preveč abstraktno je skovana, nima pravega stika z življenjem, ne more razviti vseh sil, ki čakajo v deci razvoja, v nesorazmerju je s prakso. Naša ponavljavna šola samo ponavlja, k večjemu nekoliko izpopolnuje to, kar prinese učenci iz vsakdanje šole. Brez dvoma pa lahko ponavlja le tisti, ki kaj zna. To pa vé vsak učitelj, koliko je znanje večina ponavljavnih otrok. Če so pa vmes še učenci nižjih oddelkov, potem je ponavljavna šola pravcati labirint, v katerem tava učitelj brez uspeha. Ponavljanje, to je prvi vzrok, da se ne more ogreti za ponavljavno šolo niti učitelji, niti učenec. Zato proč s ponavljanjem! Nadaljevanje, to bodi gaslo prevstrojeni ponavljavni šoli. Kakor roža poleti rose, tako potrebuje sedanja ponavljavna šola, da se osveži, da se pomladi in v pravem pomenu besede modernizira v gospodarski vedi. Proč z abstraktno šablono! Življenja v šolo! Socialna misel mora prodreti tudi šolska vrata naše ponavljavne šole.

Država si prilastuje pravico, vsakogar siliti v šolo. Če pa sili javna družba — država, dežela ali občina — svoje člane v šolo, jih ne more siliti drugače kot v zmislu smotra, ki ga ima. Smoter vsem tem družbam pa je časno blagostanje njihovih udov. Torej mora tudi šola služiti temu smotru — časnemu blagostanju ljudstva. Šola na kmetih ima tedaj namen, poučevati učence v gospodarski vedi, ki edina jih more dovesti do njih časnega blagostanja. Šola mora usposobiti učence, da si morejo kdaj primerno uravnati svoje zasebno gospodarstvo. Zato je nezmisel, da se poučuje na kmetih tako, kot v mestu. Dobro je, če znajo naši otroci zgo-

dovino, fiziko, slovnico itd. Ali pa je to neobhodno potrebno kmečkemu otroku, ki bo v svojem življenju imel v roki edinole orodje in k večjemu še vojaško puško?

Vsakdo vé, da hira dandanes kmetiški stan, ki je glavna opora naši državi. Kaj je temu krivo? Smelo trdim, da eden najvažnejših vzrokov je nezadostno veselje do poljedelstva in prehladna ljubezen do domače grude. Zato naj učitelj zastavi vse svoje moči, da ogreje srca otroška za poljedelstvo in domačo grudo.

K veselju do poljedelstva pripomore zadovoljnost s kmetiškim stanom. Pesnik poje: »Kdor kol' pod milim nebom živi, vsakdo si srečen biti želi.« Nikdo se ne more odreči temu nadnaravnemu teženju, ki je od Stvarnika samega zasejano v človeško srce. In čeravno vé, da popolne sreče ne uživa noben zemljan pod solncem, vendar mu ostane smoter — srečen biti v svojem stanu. Abbé Gaine, očetovski prijatelj Rousseaua, pravi: »Največja blaženost je — zadovoljen biti sam s seboj.« Od zadovoljnosti s svojim stanom je odvisen uspeh njegovega dela. Zadovoljnost izgubljena — sreča izgubljena. In, če je za kak stan treba zadovoljnosti, jo je pred vsem treba za poljedelski, ta tako težaven, res usmiljenja vreden in pri mnogih po krivici tako zaničevan in preziran stan. Veliko pa pomaga poljedelcu k zadovoljnosti zavest, da je poljedelski stan časten, važen, lep in svoboden stan. Kdor nima tega prepričanja, ne bo imel nikdar pravega veselja do poljedelstva. Kdor sam ne čisla svojega stanu, tisti je že izgubil veselje do opravil, katere mu nalaga njegov stan, jih opušča, ali pa izvršuje površno. Častno je poljedelstvo! Ali ga ni počastil že cesar Jožef II., ki je z lastno roko prijel za plug in zoral čudečemu se kmetu brazdo? Ali ga ni povzdignila tudi češka vladarica Libuša, ki si je za moža izvolila kmeta Přemysla, katerega so našli njeni odposlanci jesti ob železni mizi — ob plugu? Ali ni delo, katero čislajo vladarji res častno in plemenito? — Poljedelstvo je tudi v a ž n o ! Ali more kak stan obstati brez kmeta? Niti enkrat ne jê gospôda, da bi ne bila dolžna hvale poljedelcu. In kako lep je poljedelski stan! Kdo uživa več prirode kakor kmet? On gleda vso lepoto stvarstva božjega, on občuduje vse čudeže narave. Po pravici se lahko imenuje »sin prirode«. Poljedelstvo je pa tudi s v o b o d n o ! Kateri stan se ponaša s tako svobodo kot kmetiški? Bog je, kateremu se ima kmet klanjati, drugega gospodarja nima nad sabo. Učitelj, vtisni vse to deci v srce, navajaj jo k zadovoljnosti s kmetiškim stanom in otrok bo vzljubil poljedelski stan, zadovoljen, srečen bo enkrat.

Če se bo učitelju posrečilo pridobiti učencem veselje do dela, vzbudil jim je ob enem tudi veselje do poljedelstva. Med vsemi čednostmi, katere naj dičijo dobrega poljedelca, sta delavnost in pridnost. Delati mora poljedelec pridno od ranega jutra do mraka, če hoče kaj pridelati. V ponavljavni šoli ne bo učitelj toliko opominjal in svaril, da bi učencem priljubil delo, ampak podajal jim bode povesti, prilike, navajal vzgode, da spoznajo plemeni-

tost dela. Spozna naj deca, kako je potrebno delo, a tudi ve naj, kar pravi Rousseau: »Ne delaj iz potrebe, delaj, ker je delati častno! Živeti se ne pravi le dihati, ampak tudi delati!« Učitelj naj kaže, da je delo od Boga zapovedana dolžnost. »V potu svojega obraza bodeš jedel svoj kruh,« je rekel Bog Adamu. Pobija naj z vso silo lenobo, mater vseh pregreh, ter kaže žalostne posledice lenobe. »Zmernost in delo sta prava zdravnik človeštva,« pravi Rousseau v svojem Emilu. O Rimljankah se pripoveduje, da je njihova vzgoja zastrupila vse rodbinsko življenje. In po pravici se sme reči, da je ona vrgla ob tla veličastno rimsko državo. In kako to? S 14 letom se je mlada Rimljanka jela sramovati dela. Hotela je biti le učena. Vidi se mi, da se podobno zlo vjeda tudi v naše ljudstvo. V naših šolah se skuša zbujati zanimanje za vse mogoče predmete, na kmečko delo pa se pozablja. Že Rousseau pravi: »Kako je človeštvo prišlo do čudne nespameti, da nas uči toliko nepotrebnih reči, med tem pa zanemarija najvišjo umetnost: učiti nas plodonosnega dela.« Ni čuda, če si potem mladeniči in mladenke izbirajo vsakovrstne stanove, da bi se povzpeli višje, da bi se ognili težkemu delu, da bi imeli veliko prostega časa, manj skrbi — polja, travniki in gospodarstvo sploh pa propada — in ž njimi sreča kmetiškega stanu. Že v ljudski šoli goji mladina zanimanje za vsakovrstne stanove, kakor se je pokazalo letos pri duševni analizi, ki se je vršila v litijskem in krškem okraju. Izmed 244 učencev oziroma učenk jih le 66 veseli poljedelski stan. Žalostno, a resnično! In še pri teh ni veliko upanja, da ne izpremene svojih misli. Zastavimo torej vse svoje moči, da pridobimo deco za delavnost in rešili bomo ubogega kmeta.

Da bo pa mogel učitelj zanetiti ljubezen in veselje do poljedelstva v srcu otrok, mora biti sam vnet za ta stan, zanimati se mora zanj. Ako hoče uspešno poučevati, mora tudi nauk s svojim vzgledom potrjevati. Same besede ne zadostujejo. Ne menim, da bi postal učitelj kar poljedelec! — Ne! — Lepo pa bi bilo, da bi bil šolski vrt vzor vsem drugim vrtovom, da bi bila njiva, katero morda ima učitelj, skrbno in vzorno obdelana. Zato naj učitelj rad študira knjige, ki pišejo o poljedelstvu oziroma vrtnarstvu. Zanima se naj, kako kmetje obdelujejo svoja polja, rad se naj poda med nje ter se pogovori z njimi o tej stroki. To se seveda ne bo zdelo pametno onemu, ki hrepeni le po tem, da bi se učitelj prišteval takozvani »inteligenci«, ki se hoče dvigniti v neke nedogledne višave, a v tem izgublja tla pod nogami, in mesto, da bi zavzemal med narodom častno in vplivno mesto, igra v boljših krogih vlogo ponižnega sluga. Tak učitelj odbija ljudstvo od sebe, mesto, da bi mu pomagal v gospodarskem napredku. Prav letos so bili napovedani kmetijski tečaji. Ali bi ne bilo umestno, če bi se jih udeleževal ta ali oni učitelj? To bi koristilo njemu samemu, a tudi svojim kolegom bi lahko mnogo pomagal s svojim svetom.

Učitelj naj dá priliko, da učenci oziroma učenke večkrat pogledajo vrt ali njivo učitelja in

tudi praktiško preizkusijo. V naših krajih bi pouk v šolskem vrtu lahko mnogo vplival na izboljšanje poljedelstva. Popolnoma naravno je pač, da se pouk v stroki, ki je za bodoče kmetovalce večjega pomena nego vsi drugi predmeti, prišteva v prvi vrsti k šolskemu pouku. Ako bi se pri nas zahtevalo temeljito znanje, teoretično in praktično, v strokah poljedelstva, koliko večji bi bil uspeh pouka in tudi vzgoje. Tudi vzgoje, zakaj velike pedagoške vrednosti je, da se navadi mladina takoj praktično uporabljati, kar se nauči.

Učitelj naj navaja deco, da bo z zanimanjem čitala knjige, ki pišejo o poljedelstvu. Takih knjig v slovenščini ne nedostaje. Vodi naj to čitanje sam in ga podpira na vso moč. Ne sme pozabiti besed Herderjevih: »Das beste Geschenk, das einem jungen Manne gegeben werden kann, sind nicht die Bücher, sondern der Rat, wie er die Bücher lesen soll«. Otrok naj spozna, da si pridobi iz knjig lahko marsikaj glede poljedelstva. Tudi v poznejših letih bo še rad in z zanimanjem čital take knjige in se veliko novega priučil. Saj dandanes človek le toliko veji, kolikor zna. Človek, ki ne ume nič, je trepetlika, katero viharji zemeljske bede upogibljejo, kakor se jim ljubi.

Učitelj se naj prizadeva, da bo v ponavljavni šoli pri posamičnih predmetih netil ljubezen in veselje do poljedelstva. Prav lepa prilika se mu n. pr. nudi pri spisu. Ali bi ne bilo umestno, da bi se v ponavljavni šoli izdelovale naloge, vzete iz kmetovavčevega življenja? Pri tem se bo učenec uglabljal bolj in bolj v poljedelstvo, se navduševal zanj. Koliko veselje potem, ko bode sam poskusil vse to, o čemer toliko sliši, govori in piše! Tudi računstvo, ki je samo na sebi tako abstraktno, lahko vzbuja veselje do poljedelstva. Otrok naj računi uporabne naloge, ki se naj nanašajo na poljedelstvo, uči se naj delati mal inventar in priprosto bilanco. Kako mu bode to enkrat prišlo prav! Z veseljem bomo zato pozdravili novo računico za ponavljavno šolo, katero bode izdal naš neumorno delavni nadzornik, preblagorodni gospod Ljudevit Stiasny. V tej računici bodo vse naloge sestavljene v stvarne skupine večinoma iz kmetiškega življenja, in ki se bodo naslanjale večidel na obravnavo v prejšnji uri. Dalje naj mladina spozna najvažnejše stroje, katere rabi kmet. Seveda se ne gre pri tem za njih matematiško-fiziško podlago, marveč samo za njih praktiško umevanje. Tudi bi se naj jim podajalo glavno o pripravljanju zemlje, setvi, oskrbovanju rastlin, žetvi in spravljanju pridelkov. Otrok naj spozna tudi umetna gnojila in njih korist. Ta pouk bi jako podpirala primerna, dobro urejena čitanka za ponavljavno šolo. Če se bo učitelj pri posamičnih predmetih oziral kolikor mogoče na poljedelstvo, ni misliti drugače, kot da bode vzgojil pristne poljedelce-kmete, ki bodo z dušo in srcem vneti za svoj stan.

Ljubezen do poljedelstva pospešuje tudi ljubezen do domače grude. Kmet, ki ima veselje do poljedelstva,

skrbno obdeluje svoje polje, njegovi travniki se ločijo od drugih. Ponosen je na svojo zemljo — ljubi jo. Zadovoljnega, srečnega se čuti doma in srce mu napolnjujejo besede pesnikov: »Ljubo doma, kdor ga ima!« Nasprotno pa, če prevzame gospodarstvo mlad poljedelec, čegar srce je za vse drugo bolj vneto kot v ljubezni do poljedelstva. Kakšna je potem njegova kmetija! Polja zanikrno obdelana, travniki zanemarjeni; in potem toliko pritožb: »Saj ni s kmetijstvom nič; človek dela in dela, a ne pridela nič. Hajdi po svetu — v Ameriko!« Zdaj naj doma obdeluje zemljo sama žena, ki ima kopico otrok, katere naj vzgaja, poslov obilo, ki je ne slušajo, hlev poln živine, katero naj redi. Uboga žena! Pa tudi uboga kmetija! Ali more uspevati poljedelstvo?

Kolikokrat se tudi dogodi, da hoče najstarejši sin, ki ima prevzeti gospodarstvo, oditi v Ameriko. Oče in mati mu branita solznih oči. Sin ju tolaži, da bode pošiljal denar domov in da bode drugod srečnejši kot doma. Roditelja mu dovolita. Zdaj izroči oče gospodarstvo mlajšemu sinu z naročilom, da izplača starejšemu bratu nekoliko stotakov za potovanje. A kje naj jih vzame mlajši brat? Zadolži se. Brat odide, a mladi, neizkušeni gospodar začne kmetovati. Ne gre mu! — Dolg narašča. Za delo je sam. Poslov ne dobi niti za denar, ker gredo večinoma po svetu, v rudokope, v tovarne, v blaženo Ameriko. Roditelja sta stara, nadložna. Kaj početi? — Premišlja in premišlja, konečno se odloči. Proda posestvo na javni dražbi. Kos za kosom se trga od lepega posestva, potem pa gre tudi sam v novi svet iskat sreče. Da dobi takoj dovolj sopotnikov, se ume.

Tako ne sme in more iti dalje. Rešimo kmetiški stan, ki propada dan za dnem. Skušajmo zanetiti v srcu mladine velik ogenj ljubezni do domače grude. Šola ima dolžnost zbuditi pri učencih nekaj ponos na domačo zemljo. A le premnogokrat se greši v šoli s tem, da kaže učitelj tuje kraje, mesta in dežele res v nekaki čarobni luči, domači kraj pa se pozablja. Ni čuda torej, da otrok potem že v šolski klopi takorekoč zahrepeni po tujem svetu, do domače zemlje pa mu nekako mrzi. Zato se naj v ponavljavni šoli prav posebno povzdiguje domači kraj, vse njegove vrline in posebnosti se naj poudarjajo. Otrok naj spozna lepoto svojega rojstnega kraja, vzljubi naj ga nad vse druge. Šola naj daje zanimanje za naravo samo in za vse prirodne stvari. Kmet, ki ima takorekoč vse življenje delo v naravi, naj ima tudi zanimanje zanj. A kolikokrat hodi po polju, travnikih in gozdih, pa ne ume čitati iz te prekrasne, velikanske knjige, ki leži odprta pred njim in katero tako lepo opeva neki nemški pesnik: »Ein Wort ist jede Blüte, ein Buchstab' jeder Halm, von Weisheit, Macht und Güte ertönt der Schöpfung Psalm«. On pač vidi cvet med travo, vidi vzhajati in zahajati solnce, sliši peti ptico, žuboreti studenec, šumeti gozd, vidi blisek in posluša grom, a njegovega srca ne prevzame lepota stvarstva božjega. Srce, ki je vneto za naravo, se nikdar ne naveliča bivati v nji. In kdo ima več dela v prirodi nego poljedelec? Kmet, ki ljubi poljedelstvo, ki ljubi tudi naravo, se čuti srečnega pri najtežjem delu. Znoj, ki

mu kaplja na zemljo, se mu vidi liki srebrna rosa, ki le še bolj osveži poljske sadeže. Tuji svet je zanj mrtev. On živi le za svoj dom, uverjen, da ni nikjer lepše nego doma in da le doma prebiva sreča in nikjer drugje. Čestokrat si ob delopustu zapoje prav iz srca:

V dolinci prijetni je ljubi moj dom,
nikoli od njega podal se ne bom;

— — — — —

Glej, rože domače najlepše cveto,
in ptički domači najslaje pojo.

— — — — —

Doma preživeti si dneve želim,
umreti se tudi doma ne bojim;

— — — — —

Učitelj, če si vzbudil toliko ljubezni do poljedelstva in do domače zemlje pri mladini, potem si storil mnogo, prav mnogo. Rešil si marsikakega madeniča, marsikakega dekleta izprijenosti, ki jima preti v tujini. Ohranil si jima najdražji zaklad — sveto vero, ki bi jo tako lahko izgubila med svetom, in ki jima daje moč v trpljenju, tolažbo v žalosti, zadovoljnost in vztrajnost pri delu. Rešil si pa tudi kmetiški stan in ž njim — svoj narod.

Gotovo je, da smo učitelji poklicani v narodovo službo. Izobraženi smo, mnogo nas je, po vseh krajih domovine živimo, poznamo ljudstvo, njegov značaj, njegove potrebe in zmožnosti, znana so nam pota, po katerih moramo voditi ljudstvo!

Naša naloga je vzvišena, delo naporno, odgovornost velika. Ne zabimo pesnikovih besed: »Dolžan ni samó, kar velewa mu stan, kar more, to mož je storiti dolžan«.

Mi hočemo in moramo služiti ljudstvu vsi, brez izjeme. Bodimo močni, ne strašimo se! To nam ukazuje naš poklic, naša vest, naš Bog!

Teze:

1. slavni slovenski pedagog pravi: »Ponovilne šole medlijo in brez vsakega sadu ostajajo, ter so podobne lačnim delavcem, katerim se od same lenobe ne ljubi ne jesti ne delati«.

2. prvi vzrok, da se ne more ogreti za ponavljavno šolo niti učitelj, niti učenec, je ponavljanje. Zato proč s ponavljanjem! Nadaljevanje, to bodi geslo prevstrojeni ponavljavni šoli.

3. država, dežela ali občina more svoje člane siliti v šolo le v zmislu smotra, ki ga ima, in ta smoter je časno blagostanje njihovih udov. Šola mora torej služiti temu smotru. Zato se naj v šoli na kmetih, zlasti v ponavljavni šoli, poučujejo otroci v gospodarski vedi, ki edina jih more dovesti do njih časnega blagostanja.

4. dandanes hira kmetiški stan. Eden najvažnejših vzrokov, da propada kmetijstvo, je premajhno veselje do poljedelstva in prehladna ljubezen do domače grude.

5. zato naj učitelj zastavi vse svoje moči, da goji v otroških srcih veselje do poljedelstva in ljubezen do domače grude.

- a) navaja naj deco k zadovoljnosti s kmetiškim stanom. Da bo otrok vzljubil poljedelski stan, da bo enkrat srečen in zadovoljen, naj mu vtisne v srce zavest, da je poljedelski stan časten, važen, lep in svoboden stan. Ako otrok ne bo imel tega prepričanja, ne bo imel nikdar pravega veselja do poljedelstva.
- b) učitelj naj si prizadeva, da bo pridobil deco za delo. Kdor nima veselja do dela, tudi nima veselja do poljedelstva. V naših šolah se skuša vzbujati zanimanje za vsakovrstne predmete, na kmetiško delo se pa pozablja. Že Rousseau pravi: »Kako je človeštvo prišlo do čudne nespameti, da nas uči toliko nepotrebnih reči, med tem pa zanemarja najvišjo umetnost: učiti nas plodonosnega dela!«
- c) učitelj mora biti sam vnet za poljedelski stan, zanimati se mora zanj, ako hoče uspešno gojiti pri otrocih veselje do poljedelstva.
- d) otrokom se naj nudi prilika, da večkrat pogledajo vrt ali njivo učiteljevo in tudi praktiško poizkusijo. Ako bi se pri nas zahtevalo temeljito znanje teoretično in praktično v strokah poljedelstva, bi bil mnogo večji uspeh pouka in tudi vzgoje.
- e) učitelj naj navaja deco, da bo z zanimanjem čitala knjige, ki pišejo o poljedelstvu, oziroma vrtnarstvu.
- f) ako se bo učitelj pri posamičnih predmetih oziral na poljedelstvo, ni misliti drugače, kot da bode vzgojil pristne poljedelce, kmete, ki bodo z dušo in s telesom vneti za svoj stan.
- g) če je vzbudil učitelj veselje do poljedelstva v srcu mladine, vzbudil je obenem tudi ljubezen do domače grude. Kmet, ki ljubi poljedelstvo, skrbno obdeluje svoja polja, njegovi travniki se ločijo od drugih. Ponosen je na svojo zemljo — ljubi jo.
- h) otrok naj spozna vso lepoto, vse vrline svojega rojstnega kraja, da ga bode vzljubil iz vsega srca, iz vse duše, da bode ponosen nanj. Potem ne bo hrepenel po tuji zemlji, tujem svetu, ne bo zapustil svoje rodne hiše ter odišel v tvornico, rudokop ali Ameriko.
- i) šola naj daje zanimanje za prirodo samo in za vse prirodne stvari. Kmet, ki ima vse življenje delo v naravi, naj ima tudi zanimanje zanj.

Ako je vzbudil učitelj pri mladini veliko veselje do poljedelstva in vročo ljubezen do domače grude, storil je mnogo; rešil je marsikakega mladeniča, marsikakega dekleta izprijenosti, ki jima preti v tujini, ohranil jima sveto vero, rešil pa je tudi kmetiški stan in ž njim — svoj narod.

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIJINICA

00000482577

